…ААН-ҮДЫН ГОРОДСКОЙ ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИИН ДЕЛЕГАДУУДТА ХАЛУУН АМАР МЭНДЭ!

Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, …АДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…оной гарана | № 289 (16512) | 1983 оной декабриин 17, суббото | Сэн 3 мүнгэн.

„Партиин XXVI съездын шиидхэбэринүүдые, Эдеэ хоолой болон Энергетическэ программануудые, КПСС-эй ЦК-гай майн, ноябриин (1982 он) болон июниин (1983 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар парторганизацинуудай ажал ябуулгын асуудалнуудые суглаанууд болон конференцинүүдэй гол анхаралда табиха."

(КПСС-эй ЦК-гай тогтоолһоо).

…ТЭЛБЭРИЛХЫ ҮҮРГЭЕЭ …АМ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ

…Ленинэй орденто оперо бо… академическэ театр соо рес… нииислэл хотын коммуни… …эл дээдын хуралдаан — городской партийна XXXX …үдэлмэреэ эхилхэнь. Энээ… …эхин организацинуудта, …гурбан — Советскэ, Ок… …елезнодорожно районуудай …нференцинүүд үндэр дээдэ …оложо үнгэрһэн байна. Ха… …19 мянга гаран коммунистнүүд …түлөөлэгшэд боложо ерэ… …ан делегадууд партиин го… …итедэй тоосооЕ, КПСС-эй …ын ба удаадахи Пленумүү… …эринүүдэй дүүргэлтын ябахы талаһаань шэнжэлхы …хэлсэжэ, саашанхи зорил… …орхойлхо болоно. Тиимэһээ …соо хэгдэһэн ажал хүдэл… …үнэн сэхээр хөөрэлдэхэ …үлэб дутуу дундануудта, …асуудалнуудта, үшөө …гдээгүй арга боломжонууд… …тэ үгэхэ эрилтэ табигдана. …та партийна организаци… …жа байгаа эмхидхэлэй, по… …эл сурталай хүдэлмэрые …хаража үзэхэ шухала.

…городской партийна конфе… …һон сагһаа хойшо гурбан …аг үнгэрбэ. Арбан нэгэдэхи …асари ехэ түсэбүүдые бэе… …өө тэмсэжэ байхадаа, го… …тийна организаци энэ үедэ …хижэЭ, үйлэдбэриин болон …айдалда үзүүлдэг хүтэлбэ… …нь бүри дээшэлээ. Арадай …бүхы үйлэдбэри дээрэ хү… …диилэнхи олон комму… …рүү ябаха үүргэеэ гүйсэд …хи үүсхэл гаргана, ажа… …ээсэ түйлажа социалис мү… …лайда жагсана.

…дайшалхы шадабариия …һайжаруулжа, хүтэлбэрил… …эхы, хүмүүжүүлхы үүргэеэ …дээшэлүүлжэ байһанай ашаар …жэлдэ социально-экономи… …ын зорилгонуудые бэе… …тоосооТо үедэ зарим тэ… …нууд түйлагдаһан байна. …дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, …жэлнүүдэй туршада городой …үйлэдбэриин хэмжээн 12.2 …гража, бүхы дээрээ байгша …ард 235 миллион түхэриг …эгдэнэ. Городой предпри… …эмхидхэлэй болон техничес… …уулгануудые бэелүүлһэнэй, …жуулгын ба ухаалан зо… …радхалнуудай ашаар 27,4 …эригэй экономическа ашаг …ь.

…талаар абажа харабал, …дэнхэй. Тоосоото үедэ 252 …эригэй барилга-хабсаралгын …эгдээ. Энэл хугасаада 300 …жэн метр байрын гэрнүүд …00 һурагшадай һураха һур… …шангууд, 980 үхибүүдэй …болон яслинууд ашаг…

…бүхы дээрээ городой барил… …д үшөөл һулаар хүдэлнэ, …н һалбари байһан зандаа. …ые усадхахын тула партиин …оролдобошье, мүртэй үрэ …шадабагүй. Ушар иимэһээ …делегадууд энээн тушаа …рал хандуулха бэзэ гээд

…ажалай бүтээсэ дээшэлүүл… …иин шанар, ажалай журам …талаар партийна конфе… …шанга хөөрэлдөөн болохо …б гэхэдэ, ажалай бүтээсэ …түсэб гээгдэлдэ оронхой, …гээгдэхэ, ниитын журам …ууд олон байһаар. Горо… …на ба хэлхеэ холбооной хү… …анхаралаа хандуулха шуха…

…ажаһуудал, энхэ тэниг… …эрид һайжараа. Жэшээнь, …зоной мүнгэн олзо 48,7 …эригөөр нэмэбэ. Тиихэдэ эд …есын ба ниитын эдеэ хоо… …16,1 процент, хүн зоной …хэрэглэмжэ хангалга 20,5 …ба. Энэ үедэ арадай үргэн …35 шэнэ зүйлэй эд бараан …болоо, олохон зүйлнүүдтэ …арай тэмдэг олгогдоо.

…гурбан жэл соо городой …ганизациин эрхилдэг үзэл …элмэри нилээдгүй эдэбхи… жээ. Илангаяа һүүлэй үедэ энэ хэрэгые гүнзэгырүүлхэ, үргэдхэхэ хэрэгтэ КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он), июниин (1983 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүд ехэтэ нүлөөлөө. Ажалша түрүү коллективүүдтэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ажахын асуудалнуудтай нягта холбоотойгоор ябуулагдадаг болоо. «Партиин үзэл сурталай, ниитэ-политическэ хүдэлмэриин гол шухала асуудалнууд» гэһэн КПСС-эй ЦК-гай тогтоолтой зохилдуулан, энэ хүдэлмэри ябуулдаг кадрнуудай бүридэл шэнэдхэн бэхижүүлэгдээ, партийна комитедүүдэй дэргэдэхи элидхэлшэдэй бүлэгүүдэй хүдэлмэри эли болдо һайжарһан байна. Лекционно пропагандын янза түхэлынь улам үргэдөө. Хүн зоной ажаһуудаг газарнуудта ниитэ-политическэ хүдэлмэриие эмхидхэн ябуулха асуудалда партийна организацинууд анхаралаа ехээр табидаг болоо. Мүнөө олониитэ эдэбхитэдэй «Знание» бүлгэмэй гэшүүдэй тоо 500 хүнөөр олошоржо, 4700 гараба. Город соо партийна комитедүүдэй 150 элидхэлшэд, 3600 политинформаторнууд болон бусад эдэбхитэд ажалшадай дунда ойлгуулалмжын, хүмүүжүүлгын, соёл болбосоролой хүдэлмэри саг үргэлжэ ябуулжа байдаг.

Зүгөөр энэ хүдэлмэриие бүри шангадхаха арга нүхэсэлнүүд бии. Нэгэ гуримтай болгожо, улам эдэбхижүүлхэ шухала. Социально-экономическа гол шухала зорилгонуудые шиидхэлгэтэй партийна һуралсалай, пропагандын үшөө һула холбоотой байха ушартай зарим партийна комитедүүд эбсэнэ. Энээн тушаа үгэ хэлэһэн делегадуудай һанамжа, дурадхалнуудаа оруулха байханъ дамжаггүй.

КПСС-эй XXVI съездһээ хойшо городской партийна организаци саашадаа ургаһан, бүри бэхижэһэн байна. Тиигэжэ тоосоото үедэ 2000 гаран хүнүүдые КПСС-эй гэшүүндэ кандидадаар абажа зэргээ бэхижүүлээ. Мүнөө тэдэнэй бүридэлдэ 19100 гэшүүд болон партиин гэшүүндэ кандидадууд тоологдоно. Энэмнай ехэхэн хүсэн болоно. Бүхы коммунистнуудай олонхинь арадай ажахын али нэгэ һалбари дээрэ хүдэлжэ, бодото ажалай үльгэр жэшээ харуулна. 6 мянга гаран хүн коммунис ажалай ударник гэһэн нэрэ солотой.

Партийна хүтэлбэрилгын хэмжээн манай партиин үндэһэ һуури болохо эхин организацинуудай дайшалхы үүргэ, эдэбхиһээ сэхэ дулдыдадаг гээшэ. Тиимэһээ КПСС-эй горком энэ асуудалые анхаржа байгаа. Энээнтэй хамта партийна суглаанай бэелүүлдэг үүргэ нилээд дээшэлэнхэй.

Гэхэ зуура, энэ талааршье дутуу дунданууд олон. Тусхайлхадэ, партийна суглаан дээрэ баталагдаһан шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтые хиинаха, шалгаха хэрэг һулаар табигданхай, шүүмжэлэл ба өөрыгөө шүүмжэлэлгэ һанаһанда хүрэнэгүй. Зарим тээ партийна суглаа үнгэргэхэ болзор баримталхагүй, бэлэдхэл муутайгаар үнгэргэхэ ушар дайралдана. Мүн кадрнуудые зүбөөр хүмүүжүүлхэ, хубаарилан табиха, һургаха ажал ябуулгада алдуу эндүүнүүд дайралдана. Хүтэлбэрилэгшэдэй дунда тушаалдаа найдаад, партийна, гүрэнэй журам эбдэхэ ушар үзэгдэнэ.

Мүнөө үе сагай байдал хадаа партийна хүтэлбэрилгын хэмжээе саг үргэлжэ нарижуулан һайжаруулжа байха эрилтэ табина. Ушар иимэһээ партиин горкомой болон районно комитедүүдэй ажал ябуулгын онол аргануудые бүхы талаһаань шэнжэлэн харуулжа үгэхэ гээшэ ехэ удха шанартай. Партиин зэргые бэхижүүлхэ, шанарыень һайжаруулха, коммунистнуудые зүбөөр хубаарилан табиха, түрүү зэргэдэ ябаха үүргыень дээшэлүүлхэ, партийна даабаряа жэншэдгүй дүүргэхэ гэхэ мэтэ асуудалнууд үргэнөөр харагдажа, зүбшэгдэхэ байһаниинь мэдээжэ.

Городой коммунистнууд өөрынгөо ээлжээтэ конференцидэ бүри хатуужанги, хүсэн түгэс бэлэдхэлтэй ерэбэ. Табан жэлэй үнгэрһэн гурбан жэл соо хэһэн хүдэлмэриһөө тобшолол хэхэ, түйлаһан амжалтаяа бүри арьбадхаха, бүхы хүсэеэ, арга боломжонуудаа үлэһэн хоёр жэлэй түсэбүүдые заатагүй дүүргэхэ тэмсэлдэ зорюулха гээшэ мүнөөдэрэй эгээл харюусалгатай эрилтэ болоно. Энэ тэмсэлдэ городской партийна конференци олониитые, нэн түрүүн коммунистнуудые шэнэ илалтануудта элсүүлэн, зоригжуулха хүсэн болоно үгэхэ байһаниинь лабтай.

Түрэл хотынгоо үйлсэнүүдээр ябахадаа, гэрнүүдэй ямараар баригдаһые, нюдэндэ хэр зохидоор харагдадаг байһые эжэлүүдгүй адаглан харахаш. Иигэжэ ухаагаа энэл бодолдоо абтан, гэрэй углуу-тохой хэр сэхэб, ханануудынь хэр жэгдээр бодхоогдоһон бэ, гэрэй досоохи талань ямар хаб гээд һанаанда ороодхихо. Барилгын бүхы гуримуудые баримталан, бодхоогдоһон гэр харахада, хэды гоё, хэды зохид байдаг гээшэб!

Хүн зондо баяр баясхалан асардаг ажалтай байха гээшэ харюусалгатай, хүндэтэй ха юм. Нэрэдээ хүрэмөөр хүдэлхэ гэһэн зорилго барилгашан бүхэн урдаа табидаг байха.

Хамта ажалладаг нүхэдни барилгын ямаршье хүдэлмэри хэхэдээ, тэрэнээ һайнаар, шанартайгаар дүүргэхэ гэжэ оролдодог, тэмсэдэг гээшэ гээд онсолон тэмдэглэхэмни.

КОНФЕРЕНЦИИН ДЕЛЕГАДУУД ХӨӨРЭНЭ

«МАНАЙШЬЕ ХУБИТА БИИ»

«Жилгражданстрой» трестын барилга-хабсаралгын 4-дэхи управлениин бүридэлдэ манай бригада ородог юм. Коллективыемнай Александр Феодосеевич Потанин хүтэлбэринэ. 22 барилгашан суглаа хүдэлдэгбди. Бригададамнай олон залуу хүбүүд бии. Найман хүмнай комсомолой гэшүүд. Оройдоо табамнай—30-һаа дээшэ наһатайшуул. Комсомол-залуушуулай коллектив байһамнай гайхалгүй болоно бшуу. Манай бригадада партийна бүлэг байгуулагданхай. Партиин 2 гэшүүн, КПСС-эй гэшүүндэ 3 кандидат нэгэдэнхэйбди. Энэ оной тоосоото-һунгалтын кампаниин үедэ тус бүлэг эмхидхэгдэжэ, нүхэдни намайе партгрупоргоор һунгаа һэн. Тиигэжэ групкомсоргоор ондоо хүн дэбжүүлэгдэһэн байна.

1980 оной март һараһаа сэрэгэй уялгата албаяа дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр энэ бригадада хүдэлдэг болоо һэм. Тиихэдэ коллективнай комплексно гуримаар ажаллажа эхилээд байгаа. Мүнөө бидэнэр хамтын ажалда хүн бүхэнэй хабаадалсаһанай зэргээр салин хүлһэеэ хубаарилдаг (КТУ) болонхойбди. Ажалай эдэ түрүү онол арганууд үйлэдбэридэ ехэ нүлөө үзүүлнэ. Жэшээлхэдэ, КТУ үшөө хэрэглэдэг болоодүй байхадамнай, ажалай журам эбдэхэ ушарнууд дайралдадаг бэлэй. Харин иимэ гуримаар хүдэлдэг болоһонһоомнай хойшо бодолгүй ябадал гаргагшад хараа байса үсөөрөө.

Бригадын комплексно аргаар ажалаа эмхидхэн ябуулдаг дүршэл дээрэ тогтолтой. Би 1980 ондо 4-дэхи СМУ-да хүдэлжэ эхилхэдээ, барилгашанай ямаршье мэргэжэлгүй байгаа һэм. Түрүүн нүхэдни шулуушанай мэргэжэлдэ намайе һургаа бэлэй. Байн-байн энэ хүдэлмэреэ һайнаар хэдэг боложо, дарханай мэргэжэлдэ дүршөө һэм. Удаань барилгашанай бусадшье ажал хэдэг болоһон байнаб. Шулуушанай мэргэжэл шудалха ябадалдамни Валерий Полонных ехэ туһаламжа хүргэһэн юм. Энэ нүхэрнай намтай нэгэ үедэ хүдэлжэ эхилһэн бусадшье хүбүүдтэшье ажалайнгаа «нюусануудые» харуулжа, хөөрэжэ үгэһэн гээшэ. Иимэ шадамар бэрхэ хүдэлмэришэн удааншье мантай хүдэлөөгүй. Юуб гэхэдэ, гэр бүлын байдалаар ондоо тээшээ ошохо баатай болоо һэн. Бригадымнай ехэнхи гэшүүд оройдоол 3—4 жэлэй туршада хүдэлжэ байнхай. Тиимэһээ бусадшье хүдэлмэришэд намдал адляар хэдэн мэргэжэл шудалһан байха. Барилгын олон хүдэлмэри хэжэ шадаха бологшод бэе бэеынгээ орондо барилга-хабсаралгын ямаршье ажал һайн шанартайгаар дүүргэжэ шададаг шуу. Тиихэдэ хэдэн барилгашаднай гагнууриин хүдэлмэри яһала барагханаар хэдэг болонхой.

Манай бригада трестынгээ 1-дэхи СМУ-гай, Улаан-Үдын городской Соведэй депутат С. И. Шимолинагай хүтэлбэрилдэг комсомол-залуушуулай бригадатай мүрысэн ажалладаг. Эдэнэр республика соогоо мэдээжэ болонхой барилгашад юм. Тус коллектив хододоо шахуу илажа гарадаг. Энэ юунһээ болоноб гэхэдэ, тэдэнэй хүдэлдэг управленидэ ажалай эмхидхэл, барилгын материалнуудаар хангалга, манайхида орходоо, һайн юм. Бидэнэр тэдээнһээ гартадагшье һаа, урилдан ажаллахадаа, ажал хэрэгтээ бүри харюусалгатайгаар хандажа, зарим тэды амжалта түйладаг байнабди.

Мүнөө манай бригада 1984 оной март һарын тоосоогоор хүдэлнэ. Коллективэймнай олон гэшүүд үнэн зүрхэнһөө оролдожо ажалладаг гээшэ. Тэдэнэй дундаһаа Николай Лумбуцыреновые онсолон дурдалтай. Юуб гэхэдэ, энэ нүхэрнай ямаршье ажалһаа арсадаггүй, урагшаа һанаатай, түрүү хүдэлмэришэн юм. Хэзээдэшье нэгэл жэгдэ хүдэлжэ байха. Хэһэн юумэниинь заатагүй һайн шанартай байдаг. Иимэл хадаа 1982 ондо «Республикын эрхим залуу барилгашан» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн алдартай.

Мүн бусадшье хүдэлмэришэднай оролдосотойгоор, үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлдэг юм. Энэл ушарһаа бригадын ажалай хамтын үрэ дүн горитой байна бшуу. Теэд, хэрбээ барилгын материалнуудай саг соогоо ходо асарагдадаг гээшэ һаа, коллективнай бүришье амжалтатайгаар хүдэлхэ байгаа.

Мүнөө манай бригада 19-дэхи кварталда оршоһон 6-дахи гэрэй барилгада хабаадалсана. Һүүлэй үедэ бидэнэр Ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангадаг министерствын үйлэдбэриин-техническэ училищи, АТС-эй шэнэ байшан, Борсоевой үйлсэдэхи худалдаа наймаанай гэр, залуу бүлэнэрэй ажаһууха байра бариха хүдэлмэридэ хабаадалсаһан байнабди. Тиимэһээ түрэл хотодоо олон тоото, гоё һайхан гэрнүүдые бариха хэрэгтэ манайшье бригадын хубита бии гэжэ омогорхолтойгоор хэлэхэ эрхэтэйбди.

Б. ЦЫБИКЖАПОВ,
«Жилгражданстрой» трестын 4-дэхи СМУ-гай барилгашан.

АМЖАЛТЫМНАЙ ЭШЭ ҮНДЭҺЭНҮҮД

Оёдолой «Туяна» нэгэдэлэй гол предприятиин 2-дохи цехэй 1-дэхи бригадада хүдэлдэгби. Мүнөө коллективэйнгээ ажал хэрэгүүд тушаа тогтохомни.

Бригадамнай СССР-эй 60 жэлэй ойн нэрэмжэтэ гэһэн алдартай. Тиихэдэ цехнай республикын 60 жэлые угтуулан, КПСС-эй обкомой, республикын Верховно Соведэй Президиумэй, Министрнүүдэй Соведэй, облсовпрофой, ВЛКСМ-эй обкомой Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаһан юм. Манай бригада, цех нэгэдэлэйнгээ предприятинуудай дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ нэгэнтэ бэшэ шангай һууринуудые эзэлдэг. Бригадамнай һара бүриингөө даабариие 106—110 процент дүүргэдэг.

Ажалай иимэ эршэ, охин хаанаһаа эхитэйб гэһэн асуудалда харюу үгэхын тула хэдэн баримтануудые дээрэ тогтоё.

Нэгэдэхеэр, манай бригада предприятиин бусад коллективүүдтэл адли хоёр жэлэй урда тээ КТУ-гай гуримаар хүдэлжэ эхилээ һэн. Тиигэжэ ажалай бүтээсые горитойгоор дээшэлүүлхэ, журам һайжаруулха арга олдоһон байгаа. Мүнөө оёдолшодоймнай дунда ажалай журамые хэтэрмэ ехээр эбдэдэг нэгэшье хүн үгы. Зүгөөр үдын хоол барихын тула эртэхэнүүр ажалһаа гаража ошохо гэхэ мэтэ ушарнууд үзэгдэһөөр. Иимэрхүү ябадалнуудтай тэмсэл саашадаа үргэлжэлүүлэгдэжэ байнхай.

Бригадада эмхидхэгдэнхэй партийна бүлэг коммунистнууд болон бүхы хүдэлмэришэдые эрмэлзэл түгэс ажалда элсүүлхэ, зоригжуулха ябадалда горитой нүлөө үзүүлдэг байна. Коллективтэмнай партиин 7 гэшүүд хүдэлдэг. Эдэнэр урма зоригтой ажалаараа бусадта жэшээ харуулна. Бүлэгые хүтэлбэрилэгшэ Тамара Игнатьевна Еремина, коммунистнууд Александра Ивановна Богомолова, Нелли Агбановна Намханова, Наташа Николаевна Манзырева гэгшэд үгаа оролдосотойгоор, абьяас дүүрэнээр хүдэлдэг байна. Партиин залуу гэшүүд Н. А. Намханова, Н. Н. Манзырева гэгшэд ВЛКСМ-эй ЦК-гай тэмдэгээр шагнагданхай оёдолшод юм.

Коммунистнуудһаа ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг Жэшээлхэдэ, А. И. Богомолова бригадирай орлогшо, профсоюзай цеховэ комитедэй гэшүүн, һурган хүмүүжүүлэгшэ. Би өөрөө арадай хиналтын цеховэ бүлэгэй түрүүлэгшэб. Тэрэнэймнай бүридэлдэ 7 хүн ородог. Гэшүүднай бултадаа даалгабаритай. Бидэнэр байгша ондо оёдолшодойнгоо ажаһуудаг гурбан байрые шалгаһан байнабди. Тиигэжэ маанадай үнгэргэһэн шалгалтануудай дүнгөөр тэдэнэй тус бүхэндэнь зарим тэды хүдэлмэри дүүргэгдээ юм. Тэрэшэлэн арадай хиналтын бүлэгэй гэшүүд оёдолшодые хооллуулдаг столовын хүдэлмэри хэдэн дахин шалгаһан байна. Мүн бидэнэр оёгдоһон продукциин шанар шалгаха хэрэгтэ анхаралаа ехээр хандуулдагбди. Предприятидамнай продукциин шанар хинажа байдаг комисси бии. Тэдэнэр долоон хоногой нэгэ үдэр заатагүй шалгалта үнгэргэдэг. Тиимэһээ бидэнэр заримандаа тус комисситай суглаа продукциин шанар шалгадагбди. Ехэнхидээ тэдээнһээ амяараа иимэ хүдэлмэри бэелүүлэгдэнэ. Манда тусхай дэбтэр бии. 1983 оной туршада тэрээн соогоо 12 дахин ажаглалта, дурадхалнуудаа бэшэһэн байнабди. Һүүлэймнай шалгалтанууд ноябриин 23, 25-най үдэрнүүдтэ үнгэргэгдөө Тиихэдэ 1-дэхи, 3-дахи цехүүдэй мастернууд П. Г. Якушевская, З. А. Филатова гэгшэдэй халаануудай хэһэн ажалда сэгнэлтэ үгтэһэн байна.

Бригадамнай һаяшаг жэлэйнгээ түсэбые декабриин 20 болотор бэелүүлээ гэһэн үүсхэлтэйгээр нэгэдэлэйнгээ бүхы предприятинуудай оёдолшодто хандаа. Энээниие предприятиин олон хүдэлмэришэд дэмжээд, ажалай шэн габьяа харуулан хүдэлжэ байнхай.

А. ХРОМЧЕНКО,
оёдолой «Туяна» нэгэдэлэй хүдэлмэришэн.

ГОЛ ЖЭЛЭЙ ТҮГЭСХЭЛДЭ—ГАБШАГАЙ АЖАЛ

П. Г. Патрахин «Бурятферммаш» заводой түрүү гурбадахи цехтэ металл отологшоор хүдэлдэг юм. Тэрэ 1978 онһоо эндэ хүдэлжэ, заводой түрүүшүүлэй зэргэдэ жагсанхай. Петр Георгиевич — коммунис ажалай ударник. Завод соогоо «Мэргэжэлээрээ эрхимлэгшэ» гэһэн нэрэ зэргээрээ суурхадаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П. Г. Патрахин.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

ОРОЛДОҺОНОЙ АШААР

Хүлэй совхозой Санномыскын һү һаалиин фермэдэ Наталья Васильевна, Галина Федоровна Краснопееванууд малшадаар хүдэлжэ эхилһээр яһала үниинэй болонхой. Элэ хоёр эхэнэртэ тон харюусалгатай хэрэг даалгаданхай гэхэдэ алдуу болохогүй. Тэдэнэр фермынгээ профилакторидо ажалладаг юм. Тусхайлбал, дүршэлтэй малшад туталлаха дүтэлһэн үнеэдые харууһалжа, эдэнээ түрүүлээд, түрүүшын ондо һүыень һаажа, тугалдань эдюулдэг байна. Мүн лэ тэдэнэр абаһан нарай нялха түлөө 10 үдэрэй туршада тэнжээгээд, ажахынгаа тугалшадта тушаадаг заншалтай юм.

Эдэ бүхы хүдэлмэриин эгээл хүндэ хүшэр гэжэ тоологдодогынь мэдээжэ. Илангаяа туталлаһан гү, али түрэһэн эмэ малда, нарай түлдэшье нарин харууһан хэрэгтэй. Иимэ малай тэжээлэй рационшье һаа, нилээд ондоо байдаг. Тиимэһээ эндэ хүдэлжэ ябаһан хүнүүдэй ажалһаа халтад хажуу тээшээ хазагайрбал, ехэхэн алдуу хэгдэхэ байна ха юм.

Нарай малда бүришье анхарал хэрэгтэй. Эдэ бүгэдые Наталья Васильевна, Галина Федоровна һайнаар мэдэдэг, даалгагдаһан ажалаа жэншэдгүй бүтээдэг хүнүүд юм. Ушар иимэһээ фермын бүхы тугалнууд эдэ хоёрой гараар абтаад, саашадаа элүүр энхэ, тобир һайнаар түлжүүлэгдэдэг байна.

Е-Д. МАНЗАЕВ.

ЭРХИМҮҮДЫНЬ ТҮРҮҮЛНЭ

Прибайкалиин районой түрүү предприятинуудай нэгэн болохо Итанцын леспромхозой коллектив амжалтата ажалаар арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлые түгэсхэжэ байна. Байгша оной арбан нэгэ һарын дүнгөөр харахада, продукци худалдаха түсэб 100 процент, нормативна сэбэр продукциин түсэб 101,5 процент, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэб 105 процент дүүргэгдэһэн байна.

Модошодой мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ Кикын, Бурлягай модо бэлэдхэлгын пунктнүүдай коллективүүд дабшана.

Мастерска участогуудай дундаһаа Кикын И. П. Будринай, Бурлягай П. А. Акуловай толгойлдог участогууд эрхим ажалаараа түрүүлнэ.

Бригадануудайшье хоорондын социалис мүрысөөнэй арбан нэгэ һарын дүн согсологдоо. Тиин И. А. Заиграев, Е. И. Рохман, В. Л. Михайлов, С. С. Ионов гэгшэдэй ударидадаг бригаданууд эрхимүүдэй тоодо нэрлэгдээ.

В. РУБЦОВ.

…ИНАН ШАЛГАНА

…дээрээ эгээл …станциин …мышленна те… …туһаламжаар …рһэ ашалгые …даа юм. Хэ… …соо — ябууд …поезднуудые …олгохо түмэр …түрүүшын те… …эндэ хүдэлжэ эхилээ.

Залан хүтэлхэ пультын экранай дэргэдэ байһан операторнууд рельснүүд дээгүүр тодхоргдоһон камерын туһаламжаар вагон бүхэниие шалгаха, ашаалагдахаар хэр бэлэн болоһыень тодорхойлхо аргатай болобо.

Вагонуудта ашаа тээлгые хурдадхахын, хэдэн арбаад хүнүүдэй ажалые хүнгэдхэхын тула Бамовска —Тындэ—Беркакит линиин бусад участогуудта иимэрхүү түхеэрэлгэнүүдые тодхоходоо, тус станци дээрэ теле-түхеэрэлгэ ашаглаха дүй дүршэлые хэрэглэхэ гэжэ Тындын түмэр замай отделени түсэблэнэ.

(ТАСС).

ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИ

КОММУНИСТНУУДАЙ ХАРЮУСАЛГА ЕХЭ

Прибайкалиин районно партийна организациин тоосоото-һунгалтын XXVI партийна конференци боложо үнгэрбэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ район модо бэлэдхэлгэ ба болбосоруулгын талаар ехэхэн районуудай нэгэн болонхой.

Тиимэһээ КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь **В. А. Ивановой** хэлэһэн элидхэл соо тоосоото үедэ ой модоной болон бусад предприятинуудай хэһэн ажал онсо шэнжэлэгдэһэн байна. КПСС-эй XXVI съездын, партиин ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, КПСС-эй райком болон партийна эхин организацинууд эмхидхэлэй, ниитэ-политическэ хүдэлмэрые һайжаруулхын, районой ажалшадай урда табигдаһан социально-экономическа зорилгонуудые шиидхэхэ талаар зарим тэды дүнгүүдые туйлаа гэжэ конференци дээрэ тэмдэглэгдэбэ.

XI табан жэлэй эхинһээ районой промышленнэ предприятинууд 107,6 миллион түхэригэй продукци худалдаһан гэхэ гү, али түсэбөө 675 мянган түхэригөөр үлүүлһэн байна. 1983 ондо продукци үйлэдбэрилгын хэмжээн, 1981 онойхитой сасуулбал, 24 процентээр ургаа. Эдэ бүгэдэ гол түлэб ажалай бүтээсые дээшэлүүлһэнэй ашаар туйлагдаһан байха юм. Промышленнэ предприятинуудта шэнэ барилгануудые бодхоохо, үйлэдбэриин технологие шэнэлхэ, комплексно оньһожоруулга, оньһон техникэ нэбтэрүүлэн хэрэглэхэ асуудалнуудта анхарал ехээр хандуулагдаһан байна.

Жэл бүхэндэ дунда зэргээр 335,8 мянган түхэригэй шэнэ түхеэрэлгэнүүд тодхогдоно, үйлэдбэриин технологи һайжаруулхын тула 30 гаран элдэб янзын хэмжээ ябуулганууд нэбтэрүүлэгдэнэ. Сэлэнгын модоной баазын, Итанцын леспромхозой, Татауровай авто-заһабарилгын, Таловкын түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй заводуудта бригадна подрядай гуримаар хүдэлдэг цехүүд, бригаданууд олон болонхой.

Капитальна барилгын талаар хараалагдаһан түсэбүүдые бэелүүлхэ талаар ехэ оролдолго гаргагдаа гэжэ конференци дээрэ хэлэгдээ. XI табан жэлэй эхинһээ 15 миллион түхэриг капитальна һомололгодо болон тэрэ тоодо 6,1 миллион түхэригэй үйлэдбэриин фондууд ашаглалгада оруулагдаа.

Худалдаа наймаанай, хэлхээ холбооной болон бусад сэхэ эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэхын түлөө оролдолго гаргаа.

КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй, хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ асуудалнуудаар КПСС-эй обкомой шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө районой партийна организаци горитойхон хүдэлмэри ябуулаа гэжэ конференци дээрэ тоологдоо. 1983 ондо гүрэндэ һүн худалдалга 1980 онойхидо орходоо 11,1 процентээр, мяха худалдалга — 44 процентээр ехэ болоһон, малай тоо толгой олошорһон байха юм. Хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ жэл бүри хоёр миллионһоо дээшэ түхэриг капитальна һомололгоһоо гаргашалагдана.

Райондо тусхай шэглэлтэй ажахынуудые бии болгохо, тэдэнэй материально-техническэ үндэһэ һуурие хүгжөөн бэхижүүлхэ хүдэлмэри ябуулагдана. Мостовско гахайн комплексдо жэлһээ жэлдэ мяхан ехээр үйлэдбэрилэгдэнэ. Эбэртэ модо мал шахан таргалуулха ажахынууд хоорондын Гурулевско комплекс, Комын һүнэй комплекс баригдажа дүүргэдэхэнь.

Эдэ бүхы туйлалтанууд районой партийна организацинуудай үйлэдбэриин участогуудтахи коммунистнуудай эдэбхи үүсхэл, харюусалгые дээшэлүүлһэнһээ дулдыдаа гэжэ конференци дээрэ зүб тэмдэглэгдээ.

Гэбэшье энэ талаар бүхы арга боломжонууд гүйсэд ашаглагдаагүй гэжэ тэмдэглэгдээ. Коммунистнуудай, бүхы хүдэлмэришэдэй хүсэ шадалые эмхидхэхэ талаар хүсэд хүдэлмэри ябуулагдаагүй. Татауровай барилгын материалнуудай комбинат, Еловско леспромхоз, Прибайкалиин ой модоной ажахы XI-дэхи табан жэлэй түрүүшын гурбан жэлэй түсэб даабаринуудаа дүүргэжэ шадаагүй. Эдэ жэлнүүдтэ районой промышленнэ предприятинууд техническэ талаар шэнэлэгдэжэ 4 миллион түхэригэй продукци гаргажа, 1980 онойхитой сасуулбал, 15,4 процентээр дээшэлбэшье, продукци үйлэдбэрилгэ оройдоо 9,5 процентээр ехэ болоһон, ажалай бүтээсэ 8 процентээр дээшэлһэн байха юм.

Конференци дээрэ үгэ хэлэһэн Таловкын түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй заводой партийна секретарь **В. П. Яковлев** коллективэй барилгын материалнуудые хараалагдаһан түсэбһөө холо үлүүгээр гаргаха аргатайе мэдүүлбэ. Тээд түмэрэй, цементын дуталдаһан дээрэһээ тэдэ арга боломжонуудынь хэрэглэгдэнэгүй гэжэ тэмдэглэлээ.

Татауровай авто-заһабарилгын заводой слесарь **В. Н. Филимонова** «Бурятцелинстрой» трестын гэмээр хүсэ ехэтэ тракторнуудые заһабарилха цехэй барилга унжагайржа байна. Сэлэнгын модоной бааза, Итанцын леспромхоз сагболзортонь заводые барилгын модоор ханганагүй гэжэ шүүмжэлээ.

Байгалай леспромхозой крановщик **Д. Б. Шагдуржапов**, Сэлэнгын модоной баазын директор **Б. Я. Кокин**, Кикын оньһожоруулагдамал модоной ажахын директор **С. Г. Кокорин** гэгшэд модо бэлэдхэлгэдэ ба болбосоруулгада ушардаг дутуу дунданууд тухай хэлэхэдээ, ой модоной предприяти бүхэн даалгагдажа үгтэһэн участогайнгаа модые сэбэрээр абаха, байгаалиин баялигта гамтайгаар хандаха, модошодой хүдэлмэриин эрхэ байдал, ажаһуудалые хангалтай һайжаруулха асуудалнуудта онсо анхарал хандуулха байна.

Энэншье тон зүб. Юуб гэхэдэ, ой модоной предприятинуудһаа гадна республикын зарим һалбари ба предприятинуудай модэлэй хори шахуу организаци дотор модо бэлэдхэнэ. Эдэ организацинуудай хүдэлмэришэд модо бэлэдхэхэ технологи сахинагүй. Ой модоной ажахыда ниилэ ушаргүй эбдэрэлнүүдые харамтай. Тиимэһээ районно Соведэй гүйсэдкомой зүгһөө модо бэлэдхэлгэ гүрэн абатаха ёһотой гэжэ конференциин делегадууд тэмдэглэлээ.

Аша үрэ ехэтэй хүдэлмэри хадаа ажалай эмхидхэлые һайжаруулха, ажалай сагые зүбөөр хэрэглэлэнһээ дулдыдадаг байһаниинь мэдээжэ ааб даа. Теэд элдэб шалтаг бараад лэ ажалдаа гарадаггүй ушарнууд Татауровай комбинадта, Сэлэнгын модоной баазада, Итанцын леспромхоздо, барилгын организацинуудта үзэгдэнэ. Имагтал ажалай сагые гээһэн ушарһаа жэл бүхэндэ аяар 800—900 мянган түхэригэй продукци гүрэндэ дутуу үгтэнэ. Ажалай журам һайжаруулха, энэ талаар партийна организацинуудай ябуулжа байһан хүдэлмэриин үрэ дүнгүүд тухай харгы заһабарилга-барилгын участогай партийна организациин секретарь **А. М. Добрынина**, районой прокурор **Г. Л. Аюшеев** гэгшэд дэлгэрэнгыгээр хэлэһэн байна.

Районой барилгын организацинууд томодхогдожо, материальна һайн үндэһэ һууритай боложо байбашье, түсэб даабаряа дүүргэдэггүйшүүлэй тоо үсөөрнэгүй. «Бурятмежколхозстрой» нэгэдэлэй ПМК-гай 1982 ондо барилга-хабсаралгын хүдэлмэринүүдэй түсэбэй дүүргэлтэ 84 процент болоо, харин байгша оной 10 һарын түсэб 92 процент дүүргэгдэһэн байна.

Харгы заһабарилга-барилгын участогай хэдэг хүдэлмэриин хэмжээн доошолоо. Эндэ ажалай эмхидхэл һула, хүдэлмэришэд удаан тогтожо хүдэлнэгүй.

Конференци дээрэ үгэ абаһан, «Главбурятстройн» 23-дахи ПМК-гай начальник **Ю. М. Буйницкий** барилгын бааза байгуулха асуудалда онсо анхарал хандуулаа. Гэбэшье барилгада үргэнөөр хэрэглэгдэжэ болохо түрүү дүй дүршэл, барилгашадай дунда бригадна подрядай гуримые нэбтэрүүлхэ тухай нэгэшье үгэ хэлэнгүй гараһаниинь харамтай.

Прибайкалиин районой хүдөө ажахы тоосоото үе соо һанаһанда хүрэмөөр хүгжэлтэ абажа шадаагүй. Тараан ажалай ба мал ажалай продукцинуудые үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ худалдаха гурбан жэлэй түсэбүүд дүүргэгдээгүй байха юм.

Ороһо тарла үйлэдбэрилхэ түсэбэй дүүргэлтэ 89,3 процент, хартаабха —49,3 процент, овощ —36,3 процент болоһон байна. Иимэ байдал ямар шалтагаанаар тохёолдоноб гэхэдэ, районой ажахынуудта агротехникын эрилтэнүүд сахигданагүй, һайн шанартай үрэнэ хүрэнгэ хаагданагүй. Газар тариалан упалха арга боломжонууд гүйсэд хэрэглэгдэнэгүй. Районоинь нэгэшье ажахыда түхэреэн жэлдэ хүдэлдэг лугомелиоративна отряд байгуулагдаагүй.

Газаран үрэжэлые һайжаруулха зорилготойгоор байгуулагдаһан районой «Сельхозхимия» нэгэдэл үшөөл бирагүйгөөр хүдэлнэ. Мал үсхэбэрилхэ, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ хэрэг хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Районой ветеринарна албанай һуладаһанһаа боложо, малай гарзада орохо ушар олон. Малаи үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри мүртэйгөөр ябуулагданагүй.

Конференциин делегадууд: «Зырянский» совхозой директор **Л. П. Татаринцев**, «Прибайкальский» совхозой һүнэй фермые даагша **Т. Н. Горновская**, районно Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **Ф. И. Савельев**, «Прибайкалец» колхозой парткомой секретарь **Н. Х. Юрчик** гэгшэд хүдөө ажахы эрхилэлгэдэ бии байгаа дутуу дунданууд тухай хэлэхэ зуураа, районой агропромышленна нэгэдэлэй совет өөрынгөө хүдэлмэриие мүнөөнэй эрилтын ёһоор эмхидхэжэ үшөө шадаагүй, энэ органой хүдэлмэридэ КПСС-эй райкомой, райгүйсэдкомой зүгһөө эрилтэ багаар табигдана гэжэ шүүмжэлээ.

Партконференциин тоосоото элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадалсаһан барилгын «Бурводстрой» управлениин ПМК-гай жолоошон **М. К. Колмаков**, проектно-сметнэ документаци ехэ муугаар бэлдэгдэнэ гэжэ шүүмжэлээ. Мүнөө иигээд Итанца голой эрьеэр уһалууриин хүдэлмэри эхилхэмнай, тиигэбэшье райгүйсэдкомой хүдөө ажахын управлени эндэхи хүдэлмэриин проектно-сметнэ документациие мүнөөшье болотор бэлэдхээгүй байха юм гэжэ тэмдэглээ.

Хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангадаг управлениин эсхэгшэ **А. И. Коротич**, районой хэлхээ холбооной отделениин начальник **Б. Д. Уваров** ажалшадые хангаха хүдэлмэриие һайжаруулха тухай абтажа байһан хэмжээнүүд тухай хөөрөө. Тиихэдээ тус организацинуудай хүдэлмэрилэгшэдые гэр байраар хангаха тухай абтаһан шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтые районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитет шалгажа үзэдэггүй гэжэ шүүмжэлээ.

Конференци дээрэ дурдагдаһан дутуу дунданууд үйлэдбэриин бүхы участогуудта коммунистнуудые тааруу зохидоор хубаарилан табяагүйһөө, тэрэнһээ уламжалан промышленна предприятинуудта, барилгын организацинуудта, хүдөө ажахыда партийна хүтэлбэриин һуладаһанһаа эшэ үндэһэтэй.

Байгалай, Итанцын, Еловско, леспромхозуудай модо зөөдэг машинын жолоошодой, трактористнуудай, модо отологшодой, барилгын организацинуудай хүдэлмэришэдэй дунда коммунистнууд тон үсөөн, тиимэһээ ажалша коллективүүдэй ажал хэрэгтэ тэдэнэй нүлөө бага байһаар. Үгэ хэлэһэн делегадууд энээндэ анхаралаа зүбөөр хандуулһан байна.

КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, үзэл сурталай, ниитэ политическэ хүдэлмэриие нарижуулха хэрэгтэ партиин райком анхаралаа ехээр хандуулдаг болонхой. Бүхыдөө 44 теоретическэ семинар болон партийна һуралсалай һургуулинуудта 800 гаран коммунист һурана. КПСС-эй райкомой дэргэдэхи марксизм-ленинизмын университедэй филиал хүдэлнэ, эндэ 90 коммунист һурадаг юм. Пропагандистнуудаар һайн бэлэдхэлтэй, дүршэл ехэтэй коммунистнууд томилогдонхой.

Татауровай авто-заһабарилгын заводой, Сэлэнгын модоной баазын, «Зырянский» совхозой, Комын дунда һургуулиин партийна организацинуудай агитаторнууд, информаторнууд, лек[торнууд] һайнаар хүдэлнэ гэжэ дэглэгдээ.

Гэбэшье үзэл сурта[лай, ниит]тэ-политическэ хүдэ[лмэриин] али болохо дутуу ду[нданууд] үшөөл олон гэжэ ко[нференци] ци дээрэ шүүмжэлэл[гэ]...

Конференциин деле[гад] лэнгын загаһанай зав[од]... гаһа үсхэбэрилэгшэ Ф. ... гирова харуулан ... агитаци һулаар ябу... гэжэ заагаа.

Үгэ хэлэһэн Итанц[...] ын товаровед Г. М. ... газетэ, журналнууд ү... та саг болзор соо... данагүй, хүмүүжүүлгы... мэридэ нютагай рад... гаар хэрэглэгдэнэ гэж... жэлээ.

Залуу үетэниие һү... мүүжүүлхэ хүдэлмэр... жаруулха асуудалну... тиин ветеран **А. А. Ш...**, ВЛКСМ-эй райкомой ... тарь **С. Г. Ананьин**, арадай гэгээрэлэй ... даагша **Ц. Ц. Баль...** гэгшэд анхаралаа ха... байна.

Тиигэжэ районой ... организациин саг ... ябуулжа байһан хүд... дутуу дунданууды ... ци дээрэ үгэ хэлэгш... хэйлээ. Тэндэһээ ул... районой партийна о... циин саашанхи зөр... дые тодорхойлһон, ... нистнуудай үүргые ... шэлүүлхэ талаар д... тогтоол конференци ... абаа.

Районно партийна ... ренциин хүдэлмэриди ... эй обкомой бюрогой ... республикын арадай ... комитедэй түрүүлэгшэ ... **Зинченко** хабаадажа, ... лэһэн байна.

Конференциин һүү... нээр һунгагдаһан ... райкомой эмхидхэлэй ... боложо, КПСС-эй ... нэгэдэхи секретарьаар ... **Иванов**, секретарьнар... **Цыденов, А. К. Зате...** шэд һунгагдаа.

С. РИН...
манай тусхай ...

УЛААН-ҮДЫН ГОРОДСКОЙ ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИИН ДЕЛЕГАДУУД ХӨӨРЭНЭ

ҮНДЭР УЯЛГАЯА МЭДЭРЭН...

Хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй манай завод арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбтэ даабаринууд болон абаһан социалис уялгануудаа саг болзор соонь дүүргэнэ. Жэл бүхэндэ үйлэдбэриимнай хэмжээн, ажалай бүтээсэ дээшэлжэ байнхай. Жэшээлхэдэ, 1983 ондо үйлэдбэриин хэмжээн, 1980 онойхитой сасуулбал, 27,8 процентээр ургаха байна. Энэ хэрэгэй гол түлэбынь ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар туйлагдаа гээд онсололтой. Үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада, Байгал-Амарай түмэр харгын барилгада 366 хүүргэнүүдэй хэрэгсэлнүүд бүтээгдэжэ, эльгээгдэһэн юм. Мүнөө тэдэнэй ехэнхинь амжалтатайгаар ашаглагдажа байнхай. Мүн энэ үе соо Кемеровскэ областиин Томь гол дээгүүр гараха хүүргэ манда бүтээгдээ. Тиихэдэ республикын 60 жэлэй ойн баярта зорюулагдажа, ашаглалгада тушаагдаһан Сэлэнгын хүүргэ предприятиимнай хүдэлмэришэдэй гараар хэгдэһэн гэжэ тэмдэглэхэ байнаб. Тэрэшэлэн гадаададашье—Лаос, Вьетнам болон Монголой Арадай Республикада бидэнэй гаргаһан продукци эльгээгдэдэг гээшэ.

Энэ табан жэлэй туршада манай заводой коллективэй урда продукци бүтээн гаргаха түсэбөө 45 процентээр дээшэлүүлхэ гэһэн зорилго табигданхай. Эды шэнээн ургалтын диилэнхи хубинь ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар, бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй. Тиимэһээ үйлэдбэри дээрэ эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри бидэнэй дүүргэхэмнай элитэ. Жэшээнь, цехүүднай томодхогдоһон байна. Мүн бригаданууд эсэсэй дүнгөөр хүдэлдэг ёһо гуримда оруулагдаһан, комплексно болгогдоһон юм. Үшөө саашадань ямар хүдэлмэри хэгдээб гэхэдэ, «Калужска вариант» гэжэ нэршэһэн ажалай гурим үйлэдбэридөө нэбтэрүүлжэ захалаабди. Ажал эмхидхэхэ иимэ онол аргын ёһоор, хүдэлмэришэд бригадануудай соведүүдэй ажал ябуулгада тон эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, үйлэдбэриин бүхы асуудалнуудые шиидхэлсэлгэдэ оролсодог гээшэ.

Заводой партийна комитет тус хэрэг хаража үзөөд, тэрэниие дэлгэрүүлхэ тухай шиидхэбэри абаһан юм. Энэ баримта хадаа предприятиин парткомой үйлэрбэриин гол асуудалнуудые бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ нүлөөлжэ шададаг байһанай нэгэ гэршэ болоно. Иигээд саашадачь заводой партийна комитедэй арбан нэгэдэхи табан жэлэй эхинһээ хойшо — тоосоото үе соо бэелүүлһэн хүдэлмэриин шухала нэгэ тала дээрэ тогтохомнай.

Энээчэй урда тээ боложо үнгэрһэн тоосоото-һунгалтын суглаанай үедэ заводой коммунистнуудай түрүү үүргые дээшэлүүлхэ хэмжээ ябуулганууд хараалагдаһан юм. Тиигэжэ партиин зэргэнүүдые бэхижүүлхэ горитой хүдэлмэри хэгдээ. Гурбан жэлэй туршада 50 гаран ажалай түрүүшүүл партида абтаа. Мүнөө партийна организацидамнай 200 коммунист, КПСС-эй гэшүүндэ 19 кандидат бии. Энэ ехэ хүсэн болоно. Эгээл эдэнэрэй эрмэлзэл зориг, үнэн шударгы ажал коллективүүдэй гэшүүдэй хоорондо тогтон бэхижэдэг сэдьхэл бодолой эрхэ байдалда, үйлэдбэриин үндэр үрэ дүнгүүдые туйлаха ябадалда сэхэ нүлөөлдэг.

Гурбан жэлэй урда тээ шэрдэлгэ-тээлгын, инструментальна, бэлэдхэлэй цехүүдтэ хүдэлэгшэдэй дунда коммунистнууд үсөөн гэжэ онсо заагдаа һэч. Тиин тус цехүүдэй ажалай түрүүшүүлые партида шэлэн абаха, тэдэниие үйлэдбэриин гол газарнуудта таарулан табиха хэрэгтэ анхаралаа ехээр хандуулһан байнабди. Хэрбээ 1980 ондо бэлэдхэлэй цехтэ оройдоо 9 коммунист байһан һаа, мүнөө тус партийна организацида партиин 17 гэшүүн тоологдоно. Тиигэжэ эндэ партбюро байгуулха арга олдоо һэн. Энэл үе соо шэрдэлгын цехтэ ажалладаг партиин гэшүүдэй тоо 4-һөө 11 хүрэтэрөө ургаа. Мүн тиихэдэ 1980 ондо болоһон тоосоото суглаан дээрэ цехүүд болон таһагуудые хүтэлбэрилэгшэдэй дунда коммунистнууд үсөөн гэжэ тобшолол хэгдээ һэн. Мүнөө цехүүдэймнай 12 начальнигуудай 8-ниинь партиин гэшүүд болонхой.

Партиин зэргэнүүдые бэхижүүлхэ, коммунистнуудай түрүү үүргые дээшэлүүлхэ хүдэлмэримнай өөрынгөө аша нүлөө эдэ жэлнүүдтэ харуулжа шадаа.

Ажалша коллективүүдэй гэшүүдые үйлэдбэриин асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадуулха талаар горитой хүдэлмэри манда ябуулагдажа байна гээд дээрэ тэмдэглээ һэмди. Тиимэһээл энэ ушарые харааддаа абан, бидэнэр байгша ондо найман бригадада партийна бүлэгүүдые байгуулаабди. Энэл бүлэгүүдэй бүхы ажал ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан коммунистнууд бригадын хамтын эрмэлзэл зоригые арьбадхаха, ниилүүлхэ хүсэн болоно бшуу.

Предприятидамнай нэгэ жэлэй урда тээ ажахын тоосооной 4 бригада байгуулагдаа һэн. Мүнөө тус коллективүүд түсэбтэ даабаринуудаа хододоо дүүргэнэ. Тус бригадануудта, түсэбөөр хараалагдаһанда орходоо, үсөөн хүдэлмэришэд ажалладаг юм. Эдэ коллективүүдэй ажалай бүхы гаргашанууд, электрын элшэ хүсэнһөө бэшэниинь, хуу дуулаһан түсэблэгдэдэг болонхой. Гэбэшье тэдэнэр түүхэй эд болон материалнуудаа үшөө арьбалжа, гамчажа шададаг байна. Эдэнэрэй амжалтын гол эшэ үндэһэн гэхэдэ, ажал хэрэгүүдтээ эзэн ёһоор хандадаг байха ябадал болоно.

Тиимэл хадань ажалайнь үрэ дүнгүүд горитой гээшэ. Тус коллективүүдые хүтэлбэрилэгшэд бултадаа коммунистнууд гээд онсолхо шухала. Тиихэдэ эндэ иимэ нэгэ баримта дээрэ тогтолтой. Энэ оной эхинһээ хойшо заводтомнай арбан хоног бүхэнэй туршада нэгэ жэшээр хүдэлһэнэй түлөө мүрысөөнэй үрэ дүнгүүд согсологдодог, олондо мэдээсэгдэдэг болонхой. Декабриин түрүүшын арбан хоногой үедэ Д. В. Бутаковой даһан ажахын тоосооной бригада һарынгаа даабариин гурбанай нэгэ хубиие гүйсэд дүүргэжэ, мүрысөөндэ илаһан байна. Мүн энэ нүхэрэймнай хүтэлбэрилдэг коллектив «1983 оной даабариие үсөөн хүдэлмэришэдэй хүсөөр» гэһэн уряатай ажалай урилдаанда эхи табиһан алдартай.

Предприятиин коммунистнууд үйлэдбэри дээрэ шэнэ техникэ, хүдэлмэриин шэнэ оньһон арга хэрэглэхэ ушарта горитой хубитаяа оруулдаг юм.

1982 ондо манай завод СССР-эй Транспортна барилгын министерствын, предприятинуудай дунда хабтагар түмэр зүһэхэ шэнэ онол арга эгээн түрүүн хэрэглэжэ эхилһэн байна. Тэрэниие үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэнэй ашаар нэгэ тонно түмэр зүһэхэдэ, 37 түхэриг алмагдадаг болоо. Тус хэрэг бодото дээрэнь бэелүүлхэ ябадалда парткомой гэшүүн, арадай хиналтын гол бүлэгэй түрүүлэгшэ В. И. Зверь гэгшын хүтэлбэрилдэг лаборатори ехэ туһаламжа үзүүлээ.

Заводой уралан нарижуулагшад үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ горитой хубитаяа оруулжа байдаг. Тоосоото үе соо 440 дурадхал нэбтэрүүлэгдэжэ, 260 гаран мянган түхэригэй алмалта хэгдээ. Электроцехэй В. Ю. Соколой хүтэлбэрилдэг зохёохы ажалай бригада хэдэн жэлэй туршада амжалтатай хүдэлжэ байнхай. Тус бригадада партиин гэшүүд Ю. А. Мышкин, Н. И. Чичевский, А. Н. Туголуков гэгшэд ажалладаг юм. Ганса 1983 оной хугасаада тус бригадынхид 13 дурадхал үйлэдбэридэ нэбтэрүүлээ. Предприятиин эрхим уралан нарижуулагша, слесарь-электрик Юрий Анатольевич Мышкин ВОИР-ай Түбэй соведэй тусхай тэмдэгээр нёдондо шагнагдаһан юм.

Заводой партийна комитет, цеховэ парторганизацинууд үнгэрһэн гурбан жэлэй туршада коммунистнуудай түрүү үүргые улам бүри дээшэлүүлхэ, партиин зэргэнүүдые бэхижүүлхэ хэрэгтэ саг үргэлжэ асуудалнуудые олон удаа зүбшэһэн, зохихо хэмжээе ябуулгануудые хараалжа, бэелүүлһэн байна.

Предприятиимнай коллектив нормативна сэбэр продукци үйлэдбэрилхэ энэ оной арбан нэгэн һарын түсэб 101,4 процент бэелүүлээ. Мүн ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабаряа 100,7 процентдэ хүргэһэн байнабди. Тиихэдэ хэлсээнэй ёһоор, продукци бүтээхэ III кварталайнгаа түсэб гүйсэд дүүргээ һэмди. Гэбэшье 1983 оной, табан жэлэй түсэбтэ даабаринуудые бүхыдэнь бэелүүлхын тула ехэ хүдэлмэри ябуулагдаха ёһотой болоно.

Заводой тоосоото-һунгалтын суглаан дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор, продукциингаа шанар улам һайжаруулха, бар хүсөөр хэгдэдэг ажал хорооохо болон бусад хэмжээнүүд саашадаа бэелүүлэгдэхэ юм. Эдэ бүгэдэ асуудалнуудаар мүнөөдэр нээгдэхэ городской партийна конференци дээрэ дэлгэрэнгы хөөрэлдөөн болохо гээд найдагдана.

Н. МОЛЧАНОВА,
хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводой парткомой секретарь.

Виктор Павлович Лапардин Улаан-Үдын судна-бүтээлгын заводой гурбадахи цехтэ хүдэлнэ. 1983 онһоо КПСС-эй гэшүүн Виктор Лапардин цехэйнгээ комсомолой организациин секретарь юм. Техническэ мэргэжэлэй нэгэдэхи училищи дүүргэһэн, сэрэгэй албандашье өөрынгөө мэргэжэлээр ябажа ахалагша сержантаар албаяа дүүргэһэн.

Мүнөө тэрэ цехэйнгээ гушан хоёр комсомолшуудай ёһотой удамаршань, аха нүхэрынь болонхой. Байгша ондо тэрэнэй ударидадаг комсомолой организаци гэшүүдэйнгээ эдэбхи үүсхэлээр, ажалай амжалтаар омогорхохоор байха. Энэ хугасаа соо ажалай ба ниитын журам эбдэхэ ушар эндэ нэгэтэшье үзэгдөөгүй. Залуу коммунист Виктор Лапардинай хүтэлбэрилхы, эмхидхэхы шадабаринь эндэ харагдана бшуу.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. П. Лапардин.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

ДАРХАШУУЛАЙ АМЖАЛТА

Улаан-Үдын уран һайханай зүйлнүүд болон гар бэлэгүүдые бүтээдэг заводто хүдэлдэг Александр Николаевич Жарковой хүтэлбэрилдэг дархашуулай бригада жэлэйнгээ түсэб сүм дүүргэһэнээ һаяхан мэдүүлбэ.

Тус бригада дүй дүршэлтэй болоһон арбан табан хүдэлмэришэдһөө бүридэнэ. Ехэнхинь ГПТУ дүүргэһэн залуу хүдэлмэришэд юм. Эдэнэй һурган хүмүүжүүлэгшэ Н. А. Теслев 1984 оной декабрь һарын тоосоогоор ажаллажа байна. Тэрэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй эхилһээр 1500 түхэригэй экономическа ашаг үрэтэй уралан нарижуулгын хоёр дурадхал орууланхай.

Энэ цехэй уран дархашуул Г. И. Дарданов, А. Б. Нимаев гэгшэд бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, гурбан жэлэйнгээ түсэб дүүргээд ябана.

Г. УСТИМОВА,
заводой социалис мүрысөөнэй талаар инженер.

ТҮРҮ[ҮШЫН] БРИГА[ДА]

Ленинэй орден[той] тив-вагон заһаба[рилгын за]водой кузнечно[...] мунист Жаргал [...] Бадмаевай хүт[эл]... бригада арбан ... бан жэлэйнгээ т... барие урагшатай ... лүүлжэ байнхай. мүнөө 1984 оной ... рын тоосоогоор ... Тиин халаанайнгаа ... холо үлүүлэн дүү... һайхан заншалта... хой.

Эндэ баян дүрш... дэлмэришэн, ажа... ран Цырендоржо... вич Махаров бүтэ... гээр ажаллажа, ... дүнгүүдые туйлан... гажа байгаа залу... ришэд Альберт Г... Пурбо Имсев гэгш... ханай ажалтай ... һан, һурганан бай... П. Имсев бригады... орёо шэнжэтэй ... һайн шанартайга... аха нүхэдтэеэ мүр... дэлнэ. А. Геркуш... мунис ажалай үл... һэн нэрэ зэргэдэ ... түлөө тэмсэнэ.

Завод дотор ... социалис мүрысөөн... бригада хэдэн жэл... да илажа гараһан... шье байдаг. Гадна ... нис ажалай бригада ... рэ зэргээ жэлһээ ... тээсэ ехэтэй ажал... шэлнэ.

Сентябрь һарада ... тор үнгэрһэн «мэрг... эрхим» гэһэн ... Ж. Р. Бадмаевай ... илажа гараһан бай...

В. МАРКИ...
ЛВРЗ-гэй кузнеч...
ажалай ...
ахалагша ...

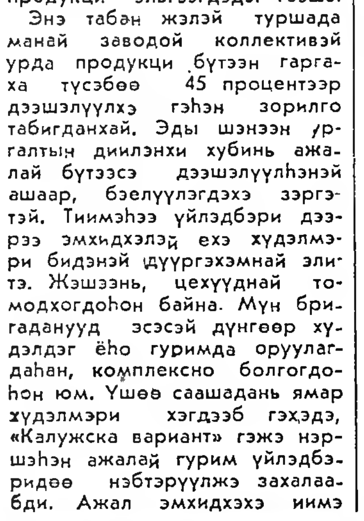

ШАНАР, ҮШӨӨ ДАХИН ШАНАР

Заводто хэгдэдэг суднануудые бүтээн гаргаха ябадалда онгосонууд соогуур түмэр соргонуудые хабсарган холбохо хүдэлмэри бэелүүлдэг манай бригада дархашуул, изолировщигууд болон шэрдэгшэдтэй хамта эгээн түгэсхэхы шатын ажал бэелүүлдэг юм. Тиимэһээ бидэнэйшье һайн шанартайгаар хүдэлһэнһөө бултанай ажалда сэгнэлтэ үгтэдэг гэжэ бригадын гэшүүд мэдэрдэг байна. Ажал хэрэгтээ харюусалгатайгаар хандажа хүдэлхэдэ, амжалта туйлагдадаг.

Ажал эмхидхэлгын түрүү онол арга тушаа эндэ онсо тогтолтой. 1980 оной январиин 1-һээ эхилжэ, бригадамнай комплексно болгогдоһон байна. Түрүүндэ бидэнэй мүнөө хэдэг ажал 3 бригада дүүргэдэг һэн. Тиихэдэ бригадануудта дүн хамта 12 хүдэлмэришэн хабаадуулагданхай байгаа. Мүнөө коллективтэмнай 9 хүн хүдэлнэ. Ажалай эмхидхэл һайжаруулһанай ашаар 3 хүдэлмэришэн сүлөөлэгдэһэн. Энэ ехэ анхармаар зүйл гээд тоолохо байнаб.

Гэбэшье комплексно гуримаар ажалладаг болоһонһоо хойшо өө мөөгүйгөөр, шанартайгаар хүдэлдэг болообди гэжэ тэмдэглэхэ тон шухала. Үшөө амяар амяараа хүдэлдэг байхадаа, хэрбээ даб дээрэ элирүүлмээр бэшэ дутагдалай гараа һаа, эгээн һүүлдэ судна бүтээлгэдэ хабаадалсагшад бултадаа хүдэлмэриингөө дутуу дундые бэдэржэ эхилдэг байгаабди. Тиигэжэ хэн нэгэнэй гэмээр олоной ажал һаатуулагдадаг, хүдэлмэриин үнэтэ саг хубхай хооһоор һаладаг һэн. Юуб гэхэдэ, гурбан ондоо бригадын хэдэг ажал нэгэ коллектив бэелүүлжэ захалхадаа нэгэшье юумэ ондоо бригадынхид хэнэ бээз гээд орхихоёо болёо. Хэрбээ түрүүндээ бүтээгдэһэн судные туршалгын үедэ ямар нэгэ дутагдалай олдоод лэ байдаг һаа, һүүлэй хоёр жэлэй туршада манай бригадын талаһаа нэгэшье гологдоһо гаргаха ябадал үзэгдөөгүй. Иигэжэл ажалай саг аша үрэтэйгөөр ашаглагдадаг болоһон, үйлэдбэриие эмхидхэлгын нөөсэ арга боломжонууд хэрэглэгдэһэн байна.

Коллективэймнай олон гэшүүд үнинэй, дүршэлтэй хүдэлмэришэд юм. Жэшээлхэдэ, гурбан хүмнай манай һалбарида ажаллагшадэй эгээн дээдын —5-дахи разрядтай зон. Үшөө нэгэ хабсаргагша 4-дэхи разрядтай. 4 хүдэлмэришэднай хүбиин шанарай тэмдэгтэй юм. Тэдэ хэд бэ гэхэдэ, Владимир Викторович Соловьев, Дмитрий Степанович Маковеев, Юрий Александрович Макаров ба би өөрөө болоноб. Энэ ушар мүн лэ шанартай продукци үйлэдбэрилгэдэмнай ехээр нүлөөлнэ. Тиихэдэ манай бригадын гэшүүд һурган хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ анхаралаа горитойгоор хандуулдаг юм. Жэшээлхэдэ, энэ оной ноябрь һараһаа бидэнтэй суг хүдэлжэ эхилһэн А. Хапаев, А. Соколов гэгшэд ажалдаа мүнөө дүршэжэ байнхай. Юуб гэхэдэ, тэдэниие мэргэжэлдэнь һургаха хэрэгтэ коллективэй бүхы гэшүүд эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Мүнөө манай бригада хамтын үрэ дүн туйлаха ябадалда хүн бүхэнэй хабаадаһанай зэргээр салин хүлһээ хубаарилдаг гуримда оронхой. КТУ-гай аша туһаар хэды шэнээн түхэригэй хэндэ хүртэхэ байһаниинь элирүүлэгдэдэг. Гэбэшье энэ гуримай экономическа һайн талатайшье һаань, тэрэнэй хүмүүжүүлхы үүргые түбхын түрүүндэ сэгнэлтэй гээд һанамаар. Юуб гэхэдэ, суг хүдэлдэг хүнүүдэйнгээ шанга шалгалта хиналтада ороһон хүн ажалдаа ондоогоор хандадаг боложо, өөрөө өөрыгөө хүмүүжүүлжэ захална. Мүнөө коллективэй гэшүүдэй ажалай журам элитэ һайжаранхай. Гэбэшье зарим нэгэнэй хаа яахан гурим журамгүй ябадал гаргаха ушарнууд үзэгдэдэг ааб даа.

Бригададамнай хоёр коммунист бии. Тэдэнэй нэгэн—В. В. Соколов гээшэ. Владимир Викторович КПСС-эй Советскэ райкомой, заводой парткомой гэшүүнээр һунгагданхай. Коллективэй 4 хүдэлмэришэн мүнөө 1984 оной тоосоогоор ажаллана. В. В. Соловьев. Д. М. Маковеев, Ю. А. Макаров ба би өөрөө табан жэлэй удаадахи жэлэй түсэбөөр хүдэлнэбди.

Бригадын гэшүүд һайн шанартайгаар, үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлхын тула саашадаа оролдохо, тэмсэхэ байна.

А. АНЧ,
судна бүтээлгын заводой хабсаргагшадай бригадир, КПСС-эй горкомой гэшүүн.

ГАБШАГАЙ ОТРЯД[АЙ] ТҮРҮҮШЫН АЛХАМ[У]

ВЛКСМ-эй ЦК-гай габшагай отрядай Улаан-Үдын трикотажна гадар хубсаһа гаргадаг фабрикада ерэһээрнь тэгшэ гурбан һара болобо. Отрядай бүридэлдэ ороһон 70 гаран басагадай олонхинь коммунист болон комсомолшууд юм.

Габшагай отрядай комиссар, ВЛКСМ-эй XIX съездын делегат Галина Кузнецоватай уулзахадамнай, Надежда Мальцевагай бригадын хүдэлмэритэй танилсахыемнай дурадхаа һэн.

Танилсабабди. Н. Мальцевагай бригада оёдолой үйлэдбэриин нэгэ конвейерые хангажа, эрэшүүлэй спортивна хубсаһа гаргадаг байна. Үнгэрэгшэ һарын һүүл багаар оёдолшо басагад түсэбэй ёһоор хараалагдаһан дүнгүүдые туйлажа эхилээ. Нэгэ халаанай туршада 390 костюм оёхо даабаряа 400-да хүргэнэ. Ноябриин 26-най үдэр тус бригада 430 костюм оёжо, эгээн үндэр бүтээсэ туйлажа шадаа.

— Түсэбтэ даабаряа үлүүлэн дүүргэхэ гэжэ үдэр бүри оролдодогбди,— гэжэ Н. Мальцева хөөрэнэ.— Москва шадар оршодог Левонтеевскэ трикотажна үйлэдбэриин нэгэдэлһээ Мария Дятленко Вера Шкалыгина хоёр нүхэд басагадтаяа ерээб. Нина Сергеева, Ольга Зачкова гэгшэд — Ленинградһаа, Бригадымнай комсорг Ирина Елизарова, ВЛКСМ-эй гэшүүд Ольга Усачёва, Вера Соловьева гэгшэд Ижевскһээ Буряад орон ерэнхэй.

Түрүүшын хоёр һарын туршада залуу оёдолшодой олонхинь: шэнэ хүдэлмэридөө дадажа, мэргэжэл шадабаритай болоһон байна. Мүнөө тэдэнэр даабаряа дүүргэжэ эхилхэдээ шанарайшье талаар һайн дүн[гүүдые ха]руулна.

— Энэ бригадын гаргаһан продукци[н] үйлэдбэриин эрилт[эдэ] харюусадаг,—гэжэ ...скэ шалгалтын таһ[агай] нагша Галина Ва... на Лубсанова хэлэ...

Залуу басагад ... тиингаа ниитын хү[дэлмэридэ] мүн лэ һэргээтэй ... хүдэлмэридэ эдэбхи... гээр хабаададаг ба... түлөө Н. Сергеева... гоор һунгаа. О. Уса[чёва,] Соловьева хоёр со... дэлмэриин эмхидхэ... лонхой.

ВЛКСМ-эй ЦК-гай ... гай отрядайхид шэнэ ... тивтэ дадажа, тэрэ... той гэшүүд болоо...

Т. СТЕПА...

БОЛБОСОН ТҮХЭЛТЭЙ БОЛГОГДОНО

һүүлэй арбан жэлэй туршада барилга илангаяа эхээр хэрэгдээ.

Районой хэлхээ холбооной гурбан дабхар байшан, Загарайн районгой, «Бурводстройн» ПМК-гай ербээр байшангууд бодхоогдоо һэн. Мүн 450 хүнэй һуурин нэг соёлой байшан, дунда һургуули, ДРСУ-гай контор болон бааза ашаглалгада оруулагдаа бэлэй. Районой түбтэ худалдаа наймаанай комплекс— хоёр дабхар универмаг, гастроном, столово ашаглалгада оруулагдаһан. Тус комплексһоо саашаа һабарин, ажахын хэрэгсэлнүүдэй, хилээмэнэй, хүдөө ажахын, продуктнуудай хямдаруулагдаһан эд бараанай магазинууд, худалдаа наймаанай дэлгүүр хүн зондо таатай зохид байхаар түсэблэгдэһэн, тэдэ түсэбүүдынь һаһаар бэелүүлэгдэжэ гэжэ онсолон хэлэхэдэ болоно.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбан жэлэй туршада гүрэнэй банкын гурбан дабхар байшан, арадай сүүдэй, карьероуправлениин, оньһожоруулагдамал лесхозой, санэпидстанциин, коммунальна ажахын, районой электрын элшэ хүсэ дамжуулдаг предприятиин байшангууд баригдажа ашаглалгада оруулагдаба. Тиихэдэ хэлхээ холбооной, коммунальна ажахын гаражнууд, оньһожоруулагдамал лесхозой, колхоз болон совхозууд хоорондын колхозой мото хүрээлдэг цех ашаглагдаа. Байша ондо районой библиотекын һаруул, ухаан шэнэ байшан ашаглагдаха, номдо дуратайшуулые баярлуулба.

Гэхэтэй хамта, гэр байранудые бариха асуудалда поселково Советэй бүхы депутадууд саг үргэлжын анхарал хандуулна. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй эхилхэһээр манай тосхондо тэр бүридөө 18 байратай хоёр дабхар 4 гэр, хоёр-хоёр байратай 16 гэр ашаглалгада үгтөө. Ойрын үдэрнүүдтэ үшөө хоёр дабхар 2 гэр ашаглалгада оруулагдахаяа байна. Тэрэшэлэн нэгэ-нэгэ байратай гэрнүүд олоор ашаглагдана. Тодорхойлон хэлэбэл, жэл бүри тосхоноймнай 50 гаран айл шэнэ байрануудые толлоно.

Захиргаанай байшангууд ба гэр байранудые бариха зуураа тосхоной улам болбосон түхэлтэй болгохо, ногоорулха хэрэгтэ бүхы хүн зон хабаадуулагдана. Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо болзэлгын үедэ Мухар-Шэбэрэй ба Зэдын районууд дэмжэн, пилээд сэх хүдэлмэри хэгдээ. Тосхоной Серовэй, Ленинэй, Аносовой, Комсомольско, Октябрьска, Первомайска, Транспортна үйлсэнүүд байгша ондо асфальтаар хушагдажа дүүрөө. Харгынуудые заһабарилгада талаар эхэ оролдолго гаргагдаа. Тиихэдэ хэдэн мянган модод үйлсэнүүдтэ һуулгагдаа. Энэ хэрэгтэ эхэ багагүй — һургуулинуудай һурагшад, пенсионернууд, гэрэй эзэн эхэнэрнүүд хабаадажа гэжэ тэмдэглэхэ ёһотойбди.

Тосхон соомнай барилга саашадаашье үргэнөөр ябуулагдаха байна. Мүнөө поселкын кассын хоёр дабхар байшан, ухибүүдэй комбинат, үдэр бүри 250 хүниие үзэхэ поликлиникэ баригдажа эхилээ. Гэр байрануудые олоор баригдажа үргэлжэлхэ юм.

Эдэ бүхы барилгануудые хэхэ, тосхоноо болбосон түхэлтэй болгохо хэрэгтэ Советэй депутадууд эдэбхитэйгээр хабаадана. Поселково Советэй депутадууд — «Бурводстрой» нэгэдэлэй ПМК-гай кадрнуудай таһагай начальник Т. Ф. Карбанова, барилгын материалнуудай управлениин участогай хүдэлмэрилэгшэ В. П. Борисова, районой харгы заһабарилгын участогай начальник А. С. Новолодский, Загарайн дунда һургуулиин директор П. М. Бардымов болон бусад уялгануудаа һайнаар дүүргэжэ, гүрэн ба олоной шухала асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулна гэжэ.

Онсолон хэлэбэл, манай поселково Советэй депутадууд 1983 оной экономическа ба социальна хүгжэлтын түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэлтые хангаха, арбан нэгэдэхи табан жэлэй удаадахи жэлэй түсэбүүдые тодорхойлжо байнхай.

А. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ,
Загарайн поселково Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

ХҮДӨӨ НЮТАГУУДАЙ ХҮГЖЭЛТЫЕ ШЭНЖЭЛЭГШЭ

Манай институдта Москваһаа баярта мэдээсэл ерэбэ. Ушарынь гэхэдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи дээдэ аттестационно комиссиин шиидхэбэреэр ВСТИ-гэй научна коммунизмын кафедрын доцент, түүхын эрдэмэй кандидат Юрий Базарович Рандалов философиин эрдэмэй докторой нэрэ зэргэдэ хүртөө бшуу. Энэмнай хадаа Буряад, Яхад, Хакаси, Тува болон хадалиг Алтайгаар аяншалгын шэнжэлхы ехэ хүдэлмэриинь үрэ дүн мүн болоно. Түүхэтэ, социологическа, тоо бүридхэлгын материалнууд, Зүүн-Сибириин олон ондоо ажалша коллективүүдтэй уулзалгануудтаа хэгдэһэн тобшолол, баримтанууд Ю. Б. Рандаловай хүдэлмэриин үндэһэ һууринь мүн.

«Хүгжэлтэ түгэс социализмын эрхэ байдалда Сибириин национальна районуудай хүдөө һууринуудай социальна байгуулалтын хубилалта» гэһэн монографинь 1980 ондо «Наука» хэблэлээр гаргагдаһан юм. «Коммунис байгуулалтын үе сагта хүдөө һууринуудай (Сибириин национальна районуудай жэшээ дээрэ) социальна байгуулалтын хубилалта» гэһэн темээр докторско диссертаци дээрээ олон жэлдэ оролдосотойгоор хүдэлмэрилөө.

Ниитын харилсаануудай бүридэлгын шухаг асуудалда автор онсо анхарал хандуулаа. Түүхын богонихон саг соо капитализмые алад гараад, национальна районуудай үндэһэн зоной социалис харилсаанда ороһон ушарынь эрдэмтын шэнжэлхы хүдэлмэриин гол асуудал байгаа.

Сибириин хүдөөгэй һуурин зоной Агуу Октябриин урда тээ гол түлэб таряашан, малшан зонһоо бүридэдэг һаань, мүнөө үедэ ниитын шэнэ бүлэглэлнүүдые, онсолбол, хүдэлмэришэн ангиие, социалис интеллигенциие эндэ оруулалтай. Совет засагай жэлнүүдтэ хүдөө һууринуудай соёл болбосоролоймнгоо талаар танигдашагүй болотороо урган хүгжөө. Нюдарган баяшуулай, ноёд һайдай дарлалта мүлжэлгэһөө гаража, шэнэ замда шэлжэн ороһон хүдөө һууримнай мүнөө үеын эрдэм, техникэдэ түшэглэһэн социалис томо ажахынууд болонхой.

Гэхэтэй хамта, Сибириин дурсагдагша районуудай экономикодо онсо өөрсэ шэнжэнүүд бии байһаар гэжэ автор тэмдэглэнэ. Мал үсхэбэрилгэдэ бар хүсөөр хэгдэдэг ажал ехээр хэрэглэгдэнэ, тэрэ зуурандаа мүнөө үеын хүгжэнги технологи нэбтэрүүлгын, оньһожоруулгын арганууд үшөөл багаар хэрэглэгдэнэ гэзшэ. Энэмнай ямар ушарһаа болоноб гэхэдэ, мал ажалай үйлэдбэриин участогууд олон ушарта нүүдэл байдалтай, эндэ хүдэлхэ хүн зон үшөөл үсөөдэнэ. Гэхэ зуура социалис үйлэдбэри бүри түргэнөөр хүржөөгдэхөөр хараалагдана.

Хүдөөдэ һууринажаһан хүдэлмэришэн ангиин үүргэ ехэ, эдэнэр хамһабариин, хүн зониие хангалгын һалбаринуудта, илангаяа хүдөөгэй промышленна үйлэдбэри хүгжөөлгэдэ шухала үүргэ дүүргэнэ. Хүдөө нютагуудай хүн зоной соёл болбосоролой хүгжэлтэдэ эрдэмтэн Рандалов өөрынгөө хүдэлмэри соо онсо анхарал хандуулаа. Соёл-гэгээрэлэй талаар Сибириин национальна районууд СССР-эй бусад область болон хизаарнуудһаа оройдоошье дутуугүй, нэгэ жэгдэ болонхой гэжэ Ю. Б. Рандалов батална.

Социальна, ангиин болон национальна харилсаанууд хоорондын тэнсүүри тушаа Рандаловай диссертаци соо һонирхолтой һанамжа, дурадхалнууд бии. Үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэхэ тума хүн зоной харилсаанда шэнэ, социалис ёһоной шэнжэнүүд бии болоно. Колхознигуудай салин хүлһэ түлэлгын гуримые хубилгаһан ушар хадаа холын хараата һайн хэмжээ ябуулга гээд автор тэмдэглэнэ. Колхозно таряашад өөһэдынгөө экономическа эрхэ байдалаар хүдэлмэришэн ангида дүтэрхы болобошье, хүдөө һууринууд хото городуудһаа, соёл гэгээрэлэй, ниитын ажаһуудалай талаар үшөөл гээгдэнги гэжэ автор харуулаа.

«КПСС-эй аграрна политикын гол шэглэлые зүбөөр тайлбарилжа, Сибириин национальна районуудай экономикын онсо шэнжые тодоор тодорхойлон харуулан-хай» гэжэ түүхын эрдэмэй доктор, профессор Е. Тармаханов Рандаловай хүдэлмэрилэ сэгнэлтэ үгөө. Совет обществын социальна байгуулалтын асуудалые шиидхэлгэдэ эрдэмтэн бодото хубитаяа оруулаа гэжэ философиин эрдэмэй доктор В. И. Затеев бэшээ һэн.

Ленинградай гүрэнэй университедэй кафедрые даагша, философиин эрдэмэй доктор Л. Селезнев нютагаймнай эрдэмтын хүдэлмэри тухай иимэ һанамжатай: «Научна коммунизмын шухала зорилгонуудай нэгые тодо зүбөөр тайлбарилан харуулжа шадаа. Эрдэм шэнжэлгын, практическа талааршье үндэр сэгнэлтэдэ хүртэмөөр байна». Ю. Б. Рандаловай диссертациин материалнууд КПСС-эй ленинскэ национальна политикын илан манлаһые, оронноймнай зүүн зүгэй арадуудай ниитынгээ ажабайдалда асари ехэ илалтануудые туйлаһан тухай үнэншэмэ тодоор харуулна» гэжэ философиин эрдэмэй доктор, профессор В. Шаронов тоолоно.

Эрдэмтэ Ю. Б. Рандаловые философиин эрдэмэй докторой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн ушараарнь халуунаар амаршалаад, саашадаашье зохёохы ехэ амжалтануудые туйлахыень үнэн зүрхэнһөө хүсэхэ байнабди.

Е. ГОЛУБЕВ,
Зүүн-Сибириин технологическа институдай кафедрын доцент, философиин эрдэмэй кандидат.

…АЛАЙ СЕМЕСТРЭЙ …ҮҮД ХЭР БЭ?

…жалай студентнэрэй барилгын отрядуудай … слет һаяхан үнгэргэгдэбэ. Тус слет дээ… …обкомой секретарь И. Л. ФЕДОТОВ байгша …рэй отрядуудай ажалай семестрэй дүн… …дхэл хээ. Элидхэлшэ студентнэрэй бүтээ… …й тоо, баримтануудые онсолон дурдаһан

… 3.624 студентһээ бүридэһэн зоныи 5, ли… …яд эмхидхэгдэһэн. Тэдэнэр 5.553 мянган …лгын хүдэлмэри бүтээгээ. 32 отряд бри… …ажалаа эмхидхэһэн байна. Отрядай гэ… …3 түхэригэй хүдэлмэри хээ. 109 объект …шаагдаа, хэрэгсэлнүүдые хабсаргахаар бэ… …үгтөө. Студентнэр 459 концерт харуулаа, …аа. 64 хүшоо һэльбэн шэнэлэгдээ. Ажалай …ветерануудай 87 бүлэдэ туһаламжа үзүү… …ргуули заһабарилагдажа, һургуулиин биб… …ном дамжуулагдаа.

…бэшэ хубитые оруулна, — гээд И. Л. Федотов элидхэлэйнгээ эхиндэ тэмдэглэбэ.

КПСС-эй XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй болон ВЛКСМ-эй XIX съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тула дэлгэрһэн Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ Буряадай студентнэрэй барилгын областной отряд сүм оронхой. Республикынгаа арадай ажахын олонхи һалбаринуудта хүдэлжэ, горитойхон ажал хээ. БАМ-да, Камчаткын областьдо, ГДР-тэ республикымнай студентнэр хүдэлөө.

«Бурятсельхозмонтажкомплект» нэгэдэлэй үрэһэ сэбэрлэлгын комплексын, Сотниковой шубуунай фабрикын барилгануудта хүдэлһэн Зүүн Сибириин технологическа институдай «Подряд-83», «Комплекс» гэжэ отрядуудай ажал хэрэгые һайн һайхан үгэнүүдээр сэгнэлтэй. А. Томсон, З. Цоктоев, А. Цыренжапов, Э. Тапхаров гэгшэдэй ударидадаг ВСТИ-гэй «Байкал», БСХИ-гэй «Баргузин», ЭТС-эй «Связь», БГПИ-гэй «Спектр» гэһэн отрядууд эрхим һайнаар хүдэлөө гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай майн (1983 он) Пленум дээрэ һайшаагдан абтаһан Эдеэ хоолой программые бэелүүлэн, студентнэр хүдөө ажахын зуу гаран объектын барилгада хабаадаа. Тодорхойлбол, ээрэтэ бодо малай 10 фермэ, гахайн 4 комплекс баригдаа, малай 4 байра, овощ хадагалдаг 5 склад үргэдхэгдөө, Сотниковой шубуунай фабрика һэльбэн шэнэлэгдээ. Байгша ондо хүдөө ажахын хүдэлмэридэ 7.720 студент хабаадажа, 1228 гектар талмайһаа таряа хуряагаа, тоогууд дээрэ 78 мянган точно орооһо сэбэрлээ, 35 мянган тонно хартаабха, мянга гаран гектар сабшалангай үбһэ хуряагаа гэжэ элидхэлшэ онсолоод, шиидхэгдээгүй асуудалнууд болон дундуу дунданууд дээрэ тогтобо.

Таряа хуряалгын үедэ отрядууд колхоз, совхозуудтай хэлсээ баталнагүй, ажалдаа муугаар хандаха, архидаха ушарнууд али олон үзэгдэнэ. Тиихэдэ «Бурятмежколхозстрой» нэгэдэлэй Улаан-Үдын ПМК, «Главбурятстройн» 23-дахи ПМК, «Бурятцелинстройн» 580-дахи ПМК, «Бурводстройн» Загарайн ПМК студентнэрэй отрядуудые ажалаар түйсэд хангаагүй, ажаһуудалайньшье талаар хэрэгтэй эрхэ байдал хүсэд хангагдаагүй байна. Иимэ жэшээнүүдые дурдабал олон гэзшэ гээд элидхэлшэ онсолно.

Ажалай семестрэй үедэ ерээдүйн мэргэжэлтэдэй хүмүүжүүлхы, эмхидхэхы дүршэл шадабаритай болохо эрхэ байдал байгуулагдадаг. Байгша ондо интернациональна 4 отряд эмхидхэгдээ. Иимэ отрядууд студентнэрые интернациональна талаар хүмүүжүүлгэдэ ехэ нүлөө үзүүлдэг. Энэ талаар ВСТИ-гэй «Гэсэр» гэжэ отрядай ажал хэрэгые тэмдэглэмээр. Амжалтадань отрядай командир А. Колесников, комиссар Б. Рабжаев гэгшэдэй габьяа ехэ.

Үнгэрһэн зун студентнэрэй отрядууд 72,5 мянган түхэриг мүнгэ эб найрамдалай жасада дамжуулаа. Москвагай студентнэрэй городской отрядай гаргаһан эдэбхи үүсхэлые республикымнай отрядууд дэмжэжэ, Москвадахи Поклонная гэжэ хада дээрэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ба Алдар солын залай, Илалтын хүшөөгэй барилгын фонднуудта мянгаад түхэриг эльгээгээ.

Элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ нүхэр И. Л. Федотов хэрэглэгдээгүй арга боломжонууд дээрэ дэлгэрэнгыгээр тогтожо, ерэхэ жэлдэ Буряадай комсомолой байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойе ажалай болон һуралсалай талаар студентнэр ехэхэн амжалтатайгаар угтаха байха гэжэ ВЛКСМ-эй областной комитедэй зүгһөө этигэл найдабаряа мэдүүлбэ.

Элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ БГПИ-гэй студентнэрэй барилгын «Моногит» гэжэ отрядай командир И. Гомбоева үгэ абахадаа, жэл бүри отрядуудай бүридэлэй һэлгэгдэжэ байгаашье һаань, гурбадахи семестрэй шэн габьяата хүдэлмэриин зан заншалнууд хубилнагүй, — гэжэ нэн түрүүн онсолбо. — Институдай «Альтаир», «Романтик», «Найрамдал», «Юность», «Монолит», «Спектр», «Интеграл» гэжэ отрядууд социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэээ. Бэлэдхэлэй үеые гуримтайгаар үнгэргэжэ, шэнэ онол аргануудые нэбтэрүүлэн хүдэлхэдэнь, ажалай бүтээсэ жэл бүри дээшэлнэ. Багшанарай институдай студентнэр хаанашье ошоходсо ажалаа һайнаар хэжэ, ниитэ-политическэ болон соёлой хүдэлмэри ябуулжа, ерээдүйн багшын хатуужуулгын һургуули нэрэтэй түрэтэйгөөр гарана, — гэжэ И. Гомбоева хэлэбэ.

Удаань БГПИ-гэй ВЛКСМ-эй комитедэй секретариин орлогшо Б. Цыбиков үгэ хэлэхэдээ, институдайнгаа студентнэрэй отрядуудай ажал хэрэгүүд, туйлаһан амжалта, дутуу дунданууд, ушарһан бэрхэшээлнүүд, арга боломжонууд тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэбэ. Үгынгөө түгэсхэлдэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Ю. В. Андроповой хэһэн Мэдүүлгые бүримүһэн дэмжэн, республикынгаа студентнэр болон һурагшадта нэмэл бэшэг-хандалга абая гэһэн дурадхал оруулһан байна.

һүүлээрнь БСХИ-гэй «Сибирячка» гэжэ проводнигуудай отрядай түлөөлэгшэ Н. Михайлов, авиационно техникумэй «Полет» гэжэ отрядай гэшүүн В. Сидорова, ВСТИ-гэй «Дружба» гэжэ интеротрядай командир В. Орлов, хэлхээ холбооной электротехникумэй «Импульс» отрядай командир В. Дылгыров, «Бурятцелинстрой» трестые эрхилэгшын орлогшо В. И. Фетисов, Буряадай гүрэнэй багшанарай институдай ректор И. А. Батудаев, КПСС-эй обкомой секретарь В. Г. Бирюков гэгшэд үгэ хэлээ.

Следой баяр ёһололой түгэсхэлдэ дамжуулгын Улаан тугууд, вымпелнүүд, Хүндэлэлэй грамстанууд, үнэтэ бэлэгүүд илаһан отрядуудта, шалгарпач студентнэртэ барюулагдаа.

Байгша ондо республикымнай студентнэрэй ажалай семестрэй дүнгүүдые согсолһон областной слет болобо. Гэбэшье студентнэр туйлаһан амжалтаяа арьбадхан, шиидхэгдээгүй асуудалнуудаа бэелүүлхын тула бүри хүсэтэйгөөр зоригжохо зэргэтэй. Студентнэрэй баяртай нюур шарайе адаглан, бүтээһэн ажал хэрэгүүдыень дурсажа, урдахи зорилгонуудыень һанахадаа, тус слет тэдэнэй зориг, эрмэлзэл, зали шэнээр бадаруулаа ёһотой гэһэн бодол, тобшолол болон бидэнэйшье сэдьхэл зүрхые хүлгүүлһэндэл үзэгдөө һэн.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВ,
манай корр.

Зоя Васильевна Бадмаева Улаан-Үдын трикотаж гадар хубсаһанай фабрикада хүдэлдэг. Тэрэ бэлэн болоһон продукци тушаан абадаг ажалтай юм. Зоя Васильевна ажалдаа харюусалгатайгаар хандадаг, үндэр харюусалга мэдэрдэг. Энэмнай бригадынгаа советэй гэшүүн юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: З. В. Бадмаева ажалдаа.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

ТУҺАТАЙ ХЭРЭГ

РОСТОВ-на-ДОНУ. Түмэр замай транспортын инженернүүдэй эндэхи институдта нээгдэһэн нааданай кабинет студентнүүдэй мэргэжэл шадабари шүдалхадань туһалха зорилготой юм.

Кабинедтэ ЭВМ, дисплей, телефонууд тодхогдонхой. Бригадирнууд, мастернууд, заһабарилгын албанай начальнигуудай үүргые дүүргэжэ студентнүүд наадахадаа, түмэр замай участок дээрэ локомотивна паркые хайшан гээд хэрэглэбэл дээрэб гэһэн зорилго шиидхэнэ. Харюугай бэлэн болоод шахуу байхадань, запчастиин дууһаһан дээрэһээ гурбан локомотив һаатахадаа болохонь гэһэн хүлеэгдээгүй мэдээе ЭВМ үгэнэ. Тиин дахинаа электронно калькуляторнууд хүдэлгэгдэжэ эхилнэ. Саг тулажа ерэбэ, зүб шиидхэбэри түргэнөөр абаха хэрэгтэй.

Иимэ нааданай кабинедтэ ерээдүйн мэргэжэлтэд эрдэм мэдэсээ бодото байдалда хэрэглэжэ һурана. Тиимэһээ студентнүүдэй иимэ наадануд тон туһатай хэрэг болоно.

(ТАСС-ай корр).

ТАСС АПН

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТҮГЭСХЭЛЭЙ ЗАСЕДАНИ

ВЕНЭ. Түбэй Европодо зэбсэгтэ хүсэнүүдые ба буу зэбсэгүүдые хорооха тухай хөөрэлдөөнүүдэй 31-дэхи шатын түгэсхэлэй пленарна заседани декабриин 15-да эндэ болобо. ГДР-эй делегациие хүтэлбэрилэгшэ А. Виланд социалис гүрэнүүдэй үмэнэһөө заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ, энэ шатын дүнгүүдые согсолоо гээд пресс-конференци дээрэ журналистнуудта мэдээсэгдээ. Венэдэхи хөөрэлдөөнүүдые мухардалһаа гаргаха арга олгоһон шухала үүсхэлтэ дурадхалнуудые социалис оронууд 1983 ондо оруулһан байна гээд тэрэ тэмдэглээ. Гэбэшье НАТО-гай оронууд соһэдынгөө талаһаа юушье хэнгүй, бүтэмжэгүй хараа шэглэлээ баримталжа үргэлжэлһөөр лэ байба.

ПОРТУГАЛИИН КОММУНИСТНУУДАЙ ХУРАЛДААН

ПОРТУ. Португалиин Коммунис партиин (ПКП) X съезд марксизм-ленинизмын ба пролетарска интернационализмын үндэр ехэ үг зорилгонуудта, суртал һургаалнуудта хэлбэришэгүй үнэн сэхэ байлгын һүлдэ тэмдэг доро эндэ хүдэлмэрээ эхилбэ.

IX съездһээ хойшо үнгэрһэн жэлнүүдтэ партиин бэелүүлһэн ажал ябуулгые, политическэ ба эмхидхэлэй асуудалнуудые, мүн уласхоорондын гол шухала асуудалнуудые, нэн түрүүн эб найрамдалые сахин хамгаалха зорилгонуудые зүбшэн хэлсэлгэ хуралдаанай зүблэхэ зүйлдэ табигдана.

2 мянга шахуу делегат, мүн аха дүү коммунис ба хүдэлмэришэнэй 70-аад партиин, национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнүүдэй түлөөлэгшэд съездын хүдэлмэридэ хабаадана. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь М. С. Горбачев түрүүтэй КПСС-эй делегациие хуралдаанда хабаадагшад халуунаар угтаһан байна.

ПКП-гэй Генеральна секретарь А. Куньял съезд дээрэ тоосоото элидхэл хэбэ.

* * *

КПСС-эй делегаци А. Куньялтай эндэ уулзаба. Энэ уулзалга КПСС-эй ба ПКП-гэй хоорондохи харилсаанда хабаатай заншалта хани барисаанай, аха дүү ёһоной һаналаа нэгэдэлгын оршон байдалда үнгэрбэ.

ҮНЭН ЗҮБ, БҮТЭМЖЭТЭЙ ҺАЙН ЗАМААР

ХАНОЙ. Вьетнамай Коммунис партиин үнэн зүб, бодото хараа шэглэл, үргэн ниитэ ажалшадай революционно үүсхэл эдэбхи хадаа оронной социально-экономическа хүгжэлтэдэ һүүлэй жэлнүүдтэ туйлагдаһан амжалтануудай үндэһэ һуури болоно гэжэ КПВ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь Ле Зуан мэдүүлбэ. Һаяхан КПВ-гэй ЦК-гай ээлжээтэ пленум дээрэ тэрэнэй хэлэһэн үгые Вьетнамай газетэнүүд толилоо.

Республикын арадай ажахыда яһала ехэ амжалтанууд туйлагдаа гэжэ Вьетнамай хүтэлбэрилэгшэ тэмдэглэбэ. Ажалшадые материальна ба моральна талаарнь урмашуулгые хүгжөөхэ хэмжээнүүд ехэ ашаг үрэ үгэһэн байна. Оронной хүдөө ажахын хүгжэлтэ илангаяа үргэдхэгдөө. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада эдеэ хоол үйлэдбэрилгын ургалта миллион тонно болоһон байна.

Социалис индустрижүүлгые саашадань хүгжөөхэ гэзшэ 80-дахи онуудта партиин экономическа стратегиие тодорхойлһон гол зорилго болоно гэжэ Ле Зуан мэдүүлээ. Саашанхи жэлнүүдтэ эрдэм, техникын хүгжэлтын туйлалтануудые үйлэдбэридэ эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлхэ ёһотойбди гэжэ КПВ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь хэлэбэ. Оронной өөрыгөө хамгаалха хүсэ шадалые бэхижүүлхэ гэзшэ гол зорилгонуудаймнай нэгэниинь байһаар. Гэхэтэй хамта сэрэгшэд экономическа байгуулалтада эдэбхитэйгээр хабаадаха ёһотой.

Вьетнамай мүнөөнэй туйлалтанууд хадаа Советскэ Союзтай, бусад аха дүү социалис оронуудтай али бүхы харилсаа холбоо тогтоолгын, үрэ дүн болоно гэжэ Ле Зуан тэмдэглээ.

АМГАЛАН БАЙДАЛДА ХЭРЭГЛЭХЭ

НЬЮ-ЙОРК. Ядерна элшэ хүсые амгалан байдалда хэрэглэхэ талаар уласхоорондын харилсаа холбоондо туһалха ООН-ой конференциие 1986 ондо үнгэргэхэ гэһэн шиидхэбэри Нэгэдэмэл Нацинуудай Организаци баталан абаба. Конференцидэ бэлдэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадаха уряатайгаар ООН-ой Генеральна Ассамблейн 38-дахи сессиин һайшаан абаһан тогтоол дотор бүхы гүрэнүүдтэ, ООН-ой тусхай шэглэлтэй эмхи зургаануудта, тэрэ тоодо Атомай элшэ хүсэнэй талаар уласхоорондын агентствэдэ (МАГАТЭ) хандана.

Атомай элшэ хүсые амгалан байдалда хэрэглэлгын элдэб асуудалнуудта хабаатай үргэн ехэ зорилгонуудые конференциин зүблэхэ зүйлдэ оруулхые Советскэ Союз дурадхаһан байна. Ядерна буу зэбсэгүүдые дэлгэрүүлэн тараахагүй гэһэн хэмжээнүүдые бэелүүлхэ шухала.

ПРЕЗИДЕНТЫН ДЕКРЕТ

БУЭНОС-АЙРЕС. Аргентинын президент Рауль Альфонсин декредтэ гараа табиба. Тэрэнэй үндэһөөр зэбсэгтэ хүсэнүүдэй дээдэ совет 1976 онһоо 1982 он болотор засаг бариһан сэрэгэй хунтын гэшүүдэй ажал ябуулгые мүрдэн шэнжэлжэ эхилхэ ёһотой.

Тэдэнэй зонхилжо байха үедэ Аргентинын олон арбаад мянган хүнүүд хуули бусаар эрхээ хапагдажа, хайра гамгүйгөөр хэлмэгдэлэн байгаа гэжэ гүрэнэй толгойлогшо национальна телевидинеэр үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ. Хэблэлэй мэдээсэлнүүдэй ёһоор, эдэ жэлнүүдтэ Аргентинын 30 мянга шахуу хүн һурагүйгөөр үгы болоһон, 50 мянга гаран хүн политическэ үзэл бодолойнгоо түлөө Эхэ ороноо гаража ошохо баатай болоо һэн.

Президент хэдэн хуулиин проектнүүдые национальна конгрессто мүн лэ эльгээбэ. Тэдэнэй нэгэн «Ороноо эютэнь оруулха тухай хуули» болоюулхые хараална. Тэрэниие сэрэгэй засагаархид 1983 оной сентябрь һарада абаһан байгаа. «Һүйдхэлтэ үйлэ хэрэгүүдтэй тэмсэлдэ» гэһэн ябуулгануудта хабаадаһан хүнүүдые харюусалгаһаа тэрэ сүлөөлхэ ёһотой байба. Энэ хуули «конституцида таарахагүй, хүнэй юрын эрхэнүүдые хазагайруулһан» хуули болоно гэжэ Р. Альфонсин тэмдэглээ. Правительствын зарлаһан национальна конгрессэй онсо яаралтай сесси дээрэ хуулиин проектнүүд зүбшэн хэлсэгдэһэн байна.

Оронной политическэ, профсоюзай ба ниитын эмхинүүд президентын шиидхэбэриие һайшаан дэмжэбэ.

ЛАОСОЙ ПРОФСОЮЗУУДАЙ СЪЕЗД

ВЬЕНТЬЯН. Лаосой профсоюзуудай ниитэ национальна 1 съезд эндэ боложо байна. Лаосой профсоюзуудай федерациин 50 мянга гаран гэшүүдые түлөөлһэн 182 делегат хуралдаанай хүдэлмэридэ хабаадана. Аха дүү социалис оронуудай профсоюзуудай делегацинууд съездын айлшадай дунда бии.

Үнгэрһэн үе соо профсоюзуудай бэелүүлһэн ажал ябуулгын дүнгүүдые хуралдаанай делегадууд согсолхо, ФЛП-гэй саашанхи зорилгонуудые тодорхойлхо, шэнэ устав баталан абаха, федерациин хүтэлбэрилхы органуудые һунгаха байна. Арадай засагай 8 жэлэй туршэ соо оронной хүдэлмэришэн ангиин тоо нилээд ургаа, тэдэнэй болбосорол дээшэлээ гээд ФЛП-гэй ЦК-гай тоосоото элидхэл дотор хэлэгдэнэ. Бүхы фабрика, заводуудта, гүрэнэй эмхи зургаануудта профсоюзуудай эхин эмхинүүд байгуулагдаа.

ДАЙН ДАЖАРТА ЭСЭРГҮҮ ЖАГСААЛ

САН-ФРАНЦИСКО. «Першингүүд» болон далита ракетэнүүдые тараан тодхуулхагүй! — гэһэн уряатай олоной хабаадалгатай жагсаал «Калифорниин эхэнэрнүүд эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ» гэһэн ниитын эмхиин үүсхэлээр үнгэргэгдэбэ. Рейганэй захиргаанай ээрхэг түримхэй хараа шэглэлдэ эсэс табиха эрилтэнүүдые жагсаалшад табиһан байна.

Американ ядерна шэнэ ракетэнүүдые Баруун Европын зарим оронуудта тараан тодхолго уласхоорондын байдалые улам түгшүүрилтэй болгоно, термоядерна дайнай аюул дэбэргэнэ гэжэ «Калифорниин эхэнэрнүүд эб найрамдалай түлөө тэмсэлдэ» гэһэн эмхиин түлөөлэгшэ Э. Лауб ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлээ. «Першингнүүд» болон далита ракетэнүүдые Европоһоо гаргахын түлөө ябуулгаа эдэбхижүүлхэ гэзшэ эб найрамдалай тала баридаг американецуудай гол зорилго болоно.

Американ ракетно-ядерна шэнэ буу зэбсэгүүдые Баруун Европодо тараан тодхолгые буруушааһан жагсаалнууд эдэ үдэрнүүдтэ Холбоото Штадуудай баруун эрье шадарай бусад хото городуудта үнгэргэгдэжэ байна.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ:

- Шатар тухай юу мэдэхэбтэ?
- Уран шүлэгэй долгин дээрэ
- Айл болоһон зоной жаргал юунһээ дулдыданаб?
- Хэлэнэй элдэб һонин зүйлнүүд
- Аман зохёолой абдарһаа

ХЮЛГЫН ЭДИ ХИЗААРГҮЙ

ХОЛЫН ТҮҮХЭТЭЙ

ЧАТУРАНГА — мүнөөнэй шатарай эхи табиһан түүхэтэй. Нэгэ мянган табан зуун жэлэй саана Энэдхэг орондо тэрэ наадан мүндэлһэн тухай иимэ домог хэлсэгдэдэг: «Эртэ урда сагта Гангэс мүрэнэй эрьедэ сэсэн брамин ажаһуудаг юм гэхэ. Тэрэ хүн чатурангэ наада зохёожо, Энэдхэгэй хаанда бэлэглэһэн байгаа. Наадыень хаан аргагүй һайшаажа, зохёоһон эзэнэйнь дуратай түлөөһэ үгэхэ байһанаа мэдүүлһэн юм ха.

Хюлгын нэгэ нюдэн дээрэ нэгэ ороохо, хоёрдохи дохь — хоёрые, гурбадахи дохь — хоёрые хоёроор гэхэ мэтээр арьбадхахада, хюлгын бүхы 64 нюдэн дээрэ шэниисын хэды ороо һон тоологдохо байнаб, тэды шэниисэ абаха дуратай байба ха.

Браминай энэ хүсэлые өөдэтэй ехэ юумэн гэжэ түрүүшээр һанаагүй һэн тула, хаанай ордонойхид элэг наадан болгожо, эльгэ хаталдаһан байгаа. Гэбэшье эриһэн ороохоной нь тооё тоолоожо тодорхойлоод байхадаа, браминай эрилтын бэлэхэнээр бэелүүлэгдэмээр бэшэ байһые ойлгоо һэн. Ушарынь хадаа хюлгын удаадахи нюдэн бүхэн дээрэ табигдаха ороохоной тоо урдахи тоонуудтаяа үдхэгдэ үдхэгдэһөөр, хюлгынгөө жаран дүрбэдэхи нюдэндэ хүрэтэр олошорхо зэргэтэй байгаа бшуу. Тиигэжэ тэрэ үесын бүхэли орон түрэнүүдэй ургуулжа бирахагүй хэмжээнэй шэниисын ороохон эригдэһэн байгаа юм».

Шатарай хюлгын ашаар бодомжолжо гаргаха аргагүй ехэ арга боломжонуудай байдагые энээхэн домог элеэр гэршэлнэ. Ямаршье ухаан бодол, элитэ ехэ эрдэмтэ-математигшье тэрэнэй тоо байе тодо тобшололоор хизаарлажа бирахагүй юм.

Чатуранга — «чатур» (четыре), «анга» (часть, отряд) гэһэн удхатай санскрит үгэ. Тэрэ нааданда дүрбэн хүн хабаададаг һэн ха. Хүн бүхэнэйнь «арми» заан, морин, тэргэ, ябаган сэрэг гэхэ мэтэ бүридэдэг һэн. Наадагшад дундаа яһан шаалга хаяжа, сэрэгүүдээ усадхадаг байгаа.

Чатуранга хожомоо хоёр хүнэй ухаан бодолоо гүйлгэн тэмсэхэ «шатранг» (шатрандж) наадан болгогдоо юм. Дундада Азиин арадууд шатранг нааданай хүгжэлтэдэ ехэ нүлөө үзүүлһэн түүхэтэй. Тиигэжэ тэндэһээ дунда зуун жэлнүүдэй мэдээжэ шатаршад тодорхой, шатранг тухай дагалалгада гаргаһан бэшэһэн һургаали номуудые бэшэжэ гаргаһан байгаа. Шатранг нааданай дүрим мүнөөнэй шатарайһаа тон өөрэ юм һаабза. Ноён, тэргэ, мори гурбаниинь ябадал адли һэн. Заанайнь ябадал нөөлжүү байгаа. Тиихэдэ харгы дээрээ байһан ямаршье бодо, хүбүү гэхэ мэтые алгад тараха эрхэтэй һэн. Бэрсэнь бирагүйхэн арга боломжотой, хүбүүдынь түрүүшын хоёр ябадал хэхэ эрхэгүй, дайсадайнгаа саада зурлаада хүрэхэдөө, гансал бэрсэ бсложо добтолгоёо, эдэбхижүүлхэ аргатай байгаа. Мүн **рокировко** хэрэглэгдэдэггүй һэн. Шатранг наадан да **мат** үгтэдэг болобошье, энэ ушар ехэ хүшэрөөр хэгдэдэг һэн тула, наадан аргагүй удаан үргэлжэлдэг байгаа.

XIII—XIV зуун жэлнүүдэй үедэ шатрангда шэнэ хубилалтанууд хэгдэжэ, мүнөөнэй шатарай эхин табигдаа һэн.

Тиихэдэ буряад шатар наадан гэээшэ шатранһаа тиимэ ехэ илгаагүй байһан юм. Рокировко байгаагүй, Мат табиха гэээшэ ехэ хүндэтэй хэрэг һэн. Илангаяа ноёндо хүбүүгээр мат үгэхэ гэжэ шатаршад оролдодог байгаа. Тэрэнь «сод» үгышье һаа, «содой мат» гэжэ нэрлэгдэдэг бэлэй.

Урда сагай шатар тухай үнгэрһэн зуун жэлнүүдэй гүн сооһоо элдэб эсын һонирхолтой баримтанууд ама дамжан, манда хүрэһэн байдаг. Хиагта, Улаан-Үдэ хотонуудай хизаар ороноо шэнжэлэлгын музейнүүдтэ мэдээжэ ... илангаяа ород, буряад аяншалагшадай, зохёохы ажалтанай һонирхолтой материалнууд хадагалагдажа байдаг. Жэшээлхэдэ, В. В. Обручев Түбэй Азиар аяншалһан мэдээжэ эрдэмтэ эсэгынгээ Хитад орондо бэлэглэгдэһэн шатарые Хиагтын музейдэ дамжуулһан байдаг. Тиихэдэ XVIII зуун жэлдэ буряад дарханай модоор hиилэжэ бүтээһэн, мүн яһан шатарнууд этнографическа музейдэ бии.

ҺҮБЭЛГЭН ЗАРСА

МАНАЙ Буряад орондо урда сагһаа эхилжэ шатар наададаг байһан гэээшэ. Буурал үбгэдэй үшөө эдир залуу ябахадаа шатар тухай хараһан дуулаһанаа дурсан хөөрэхые һонирхон, алил олон шагнаһан байхаб.

Үшөө революциин урда Ярууна нютагта болоһон ушар. Нютаг нугадаа баян нэгэ хүн танил нүхэрөө гэртээ урьа һэн ха. Хоюулан шатар нааданда дуратай һэн тула, үдын хоол бариһанай һүүлээр үнеэгээр боосоо хэжэ, нэгэ удаа шатар табиха гэлсэбэд.

Зарса хүбүүн газаа олбогуудые дэбдижэ, ябаган шэрээ шатартайгаар табяа һэн ха. Нааданай түлэг соо шахардуу байдалда ороһон гэрэй эзэн зарса хүбүүгээ дуудажа, халуун наранһаа халха болохо шүхэр бараад байхыень баадхаба гэхэ. Шатарай ябадалда аргагүй һүбэлгэн зарсань орой багтаа багахан соорхойтой шүхэр бараад, эзэнэйнгээ тон лэ хэрэгтэй ябадал хэхэ бодые шүхэрэй соорхойгоор буухан наранай гэрэлээр тудуулжа үгэдэг байгаа. Энэшье ушарта гэрэй эзэн һүбэлгэн зарсынгаа ашаар нүгөөдэеэ шүүһэн юм гэлсэдэг.

ХҮДӨӨҺӨӨ ШАЛГАРҺАН ШАТАРШАН

1949 ОНДО үнгэргэгдэһэн манай республикын хүдөөгэй шатаршадай түрүүшын мүрысөөндэ наһажаал үеын хоёр түлөөлэгшэд хабаадалсаа һэн. Тэдэнэй нэгэн 70 наһатай Ивалгын Будажап Цыбиков, нүгөөдэнь — мүнөөхи Яруунын баянай зарса ябаһан, 60 наһатай Дашанима Эрдынеев байгаа. Шатарай шэнэ дүримөөр тэрэ 1937 онһоо наадажа захалаа һэн.

1888 ондо Инсэнгэ нютагта түрэһэн Д. Эрдынеев 1950 ондо Алас-Дурна зүгэй зонын хүдөөгэй шатаршадай түрүү һуури эзэлхэ мүрысөөндэ эрхимлээд. РСФСР доторой хубиин түрүү һууриин түлөө Краснодарта үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ хабаадалсаа һэн. Бүхэроссиин мүрысөөнэй финалда тэрэнэй түргөөр наадалга — шатаршадые, судьянарые ехэтэ гайхуулһан байгаа.

Удаадахи жэлнүүдтэнь Дашанима Эрдынеев хүдөөгэй шатаршадай дунда нэгэнтэ бэшэ республикын чемпион болоһон, зонын мүрысөөнүүдтэ хабаадалсаһан байна. Тиихэдээ шатар наадалгынгаа баян дүй дүршэлые залуушуулда дамжуулдаг һэн.

Эртэ урдын түүхэтэй шатар гэээшэ хүнэй ухаан бодолые гүйлгэжэ хүгжөөхэ аргатай, тон һонирхолтойшье наадан гэээшэ. Хүдөө нютагуудай соёлой байшан, клубуудай, мүн фермэнүүдэй улаан булангуудта ажалайнгаа һүүлээр амаржа байхадаа, буряад таабари соо иигэжэ хэлэгдээшэдэл:

Хүнэһэгүй сэрэгүүдээр,
Һүнэһэгүй ноёдуудаар
Уһагүй талада
Шуһагүй дай хүүлэжэ,—

һууһан залуушье, наһатайшье зониие харахада, баясамаар байдаг.

Һүүлэй үедэ эрэшүүлэй, эхэнэрнүүдэй, мүн һурагшадай дунда районой, республикын шатарай олимпиаданудай үнгэргэгдэхэ ушар хоморжоо гэээшэ ха. Спортын энэ зүйлые удаарууллангүй һэргээхээр болоол.

Л. ГАРМАЕВА.

ГЭР БҮЛЫН ЖАРГАЛ ТОДОРХОЙЛНО

Хоёр залуу хүнэй гэрлэжэ байхадань, тэдэ жаргалтай һууха гү, али үгы гү гэжэ хэлэжэ болохо гэээшэ гү? Болохо байна гэжэ эрдэмтэд тодорхойлбо. Эстониин Тарту городой гэр бүлын асуудалнуудаар мэргэжэһэн эрдэмтэд иигэжэ тодорхойлһон байна. Тартуска университедэй тоолон тодорхойлолгын түбэй дэргэдэ эмхидхэгдэһэн гэр бүлын асуудалнуудые шэнжэлхэ бүлэгые тоо бодолгын статистикын болон программиробалгын кафедрын доцент Эне-Маргит Тийт толгойлно. Тэрэ математигшье һаа, эрдэмтэдэй дунда гэр бүлын социологиин талаар суурханхай.

— Хайшан гээд эбтэй эетэй бүлэ боложо жаргажа һуунаб, ямар шалтагаанһаа гэр бүлэ һалаха һандарха баатай болоноб гэжэ ойлгохын тула олон жэл хэрэгтэй байгаа. Бидэ энэ шэнжэлэлгые гэрлэжэ байһан хоёр залуушуултай хөөрэлдөөнһөө эхилһэн байнабди, — гэжэ Эне-Маргит Тийт хөөрэнэ. — Гэрлэхэ тухай мэдүүлгэ үгэһэн хүн бүхэндэ анкетэ үгтэбэ. Харюу үгэһэн зоной 20 процентнь «Эхэ, эсэгэдээ адляар ажабайдалаа түбхинүүлхэеэ һананабди» гэжэ харюусаа. Тиихэдэ 60 процентнь, «зарим талаараа түрэлхидэйнгөө гэр бүлэдэ адли байхаяа һананабди», харин үшөө 20 процентнь «ондоогоор гэр бүлэеэ түбхинүүлхэеэ һананабди» гэжэ бэшэһэн байна. Һүүлшынхидэйнь гэртэхин нэгэн гээ һаа һалаһан һандарһан байгаа, үгы гэбэл, эб эегүй һуудаг байгаа гэжэ элирүүлэгдээ. Залуушуулай адли байхаяа һанаһан гэр бүлэнь, түрэлхидынь бэе бэеэ хүндэлдэг, эбтэй эетэй, өөһэдынгөө эхэ эсэгые, үхибүүдэйнгээ хүгшэн эхэ, эсэгые хүндэлдэг зон байна. Иимэ бүлэдэ эсэгэнь үхибүүдтэеэ ехэ сагаа үнгэргэдэг байна гэжэ элирүүлэгдээ...

Анкетын асуудалнууд айл боложо байһан хоёрто мүн лэ хабаатай. Бэе бэе тухайдаа, ерээдүйн гэр бүлэ тухайдаа юун гэжэ һананабта гэхэ мэтэ асуудалнууд үгтэтэнэ. Табан жэлэй үнгэрхэдэ, эдэ асуудалнуудта харюу үгэһэн хүнүүдээ эрдэмтэд бэдэржэ, ямар айлнууд боложо һуунаб гэжэ элирүүлһэн байна. Һалаһан зониинь шье өөһэд тухайдаа хөөрөө. Эдэ бүхы баримтануудынь тоолон-тодорхойлолгын машинын программада оруулагдаа.

— Һайнаар түбхинэжэ шадаагүй гэр бүлэнүүд мүн лэ өөрын онсо шэнжэтэй гэжэ хэлсэдэг. Гэбэшье манай хэһэн шэнжэлгэнүүд гэр бүлэ юундэ һаланаб гэжэ тодорхойлоо. Тэдэниие бүлэг бүлэгөөрнь илгажа болохоор байна, — гээд Эне-Маргит Тийт хэлэнэ.

— Гэр бүлэ боложо байһан хоёрой нэгэнэйнь гэртэхинэй эб эегүй, үгэтэй хэлэтэй байхадань, тэдэнэр һалажа, һандаржа болоно. Хэрбээ хоюулан иимэ муу бүлэдэ ургаһан байгаа һаа, мүн лэ һалажа болохо байна...— гээд Эне-Маргит Тийт хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.

Гэр бүлэ болохоноо түрүүн һайнаар, удаан саг соо танилсаһан байгаа һаа, түбхинэжэ һуудаг. Богонихон саг соо танилсаад ниилэһэн хоёр, үгышье һаа, танилсаад удаан ниилэнгүй ябаһан зон ехэ һайн гэр бүлэ боложо түбхинэжэ шададаггүй байна. Танилсаад удаан ябангүй ниилэһэн хоёр бэе бэеэ бага мэдэнэ, харин удаан ниилэнгүй ябаһан хоёр бэе бэедээ һонёо буурана. Мүн баһа үбгэ һамган болоһон хоёрой түбхинэжэ һайнаар һуулгада тэдэнэй эрдэм һургуулиин талаар дүтэрхы байлгань мүн лэ шухала удха шанартай юм. Адлирхуу эрдэм һургуулитай зон һайн һууна. Үбгэнэйнь һамганһаа бага эрдэмтэй байхадань, гэр бүлэнь ехэ һайчаар түбхинэнэгүй, юундэб гэхэдэ, һургуулитай һамганай эрилтэ ехэ байжа, бэе бэеынгээ үүргэ адляар ойлгоногүй.

Гэрэйнгээ ажалые хубаарилга дээрэһээ боложо, эхэнхидээ үгэ хэлэн гарадаг. Бүхы гэр бүлэнэрэй 65 процентдэ эрэ хүниинь һамгандаа орходоо хоёр дахин бага саг гэрэйнгээ ажалда гаргашална. Эгээл иимэһээ эхэнэр хүндэ хэды гомдолтой гэээшэб. Тиимэһээ эхэнэрынь тэсэжэ ядаад, һалаха баатай болоно. Тарту хотын эрдэмтэд эдэ баримтануудые, мүн бусадшье юумэ хараада абажа, гэр бүлэ юун дээрэһээ һалана һандарнаб, ямар байхадаа һайн һууннаб гэжэ харуулһан матема-

Ц. ГАЛСАНОВ

ЮРТЭМСЫН АМГАЛАНИИЕ САХИЯ!

ДУЛААН ҮБЭЛ—ХҮЙТЭН ҮБЭЛ

1.

Ороохо тарян хуряагдаад,
Оронгой сүшээгтэ
хаагданхай,
Уһан мүрэнүүд уняартаад,
Урасхалаа татан,
зайртанхай,
Уянга аялгаа хуурданхай.
Хони малнууд маряажаад,
Хотон шэбээдээ хотойлдоо,
Саһан элбэг, зузаараад,
Санын харгы зурылдаа,
Шаргын харгы сарья
болоо...
«Дулаан үбэл ерээ»
гэлдэжэ,
Дууһан уладнай тэниинэ—
Манай Эхэ орон ниигэжэ
гүнзэгылнэ,
Хосорхо нүхэеэ бүтүүлнэ...
Малайнгаа ургы хүлеэнэ.
Майнгаа һайндэр түхеэрнэ.

2.

«Хартаганаан хаанай»
хоймороор
Хаахирган һалхин
хагшалдана,
Холбоото Штадуудай
хотогороор
Хорон хамхуул тушалдана,
Хуурай хадхуу алалдана.
Үрэжэлтэ газарайнь
нюрган
Үхэлтэ ракетээр
үрзылдэнэ,
Хорото бомбоһоо марган,
Хорохо худагаа
«Хүйтэн үбэл» дайгаар
хүлзэжэ,
Хүн амитаниинь халтирна.
«Хүйтээеш хатаг сааш»
гэлсэжэ,
Хүһэрэй яһанһаа далтирна.
Хүмэрил нуралһаа
зальбарна...
Дэлхэйн сэгээн номин
бүмбэрсэг
Дүрбэн зүгһөө
һэнжэгыдүүлнэ,
Дулаан үбэл—хүйтэн үбэл
Доошо-дээшэ
шэгнүүрдүүлнэ,
Донгос-дэнгэс
дүүжэндүүлнэ.

САГААН БАЙШАНГАЙ ҮҮДЭНДЭ...

Намарай мушхуу
һалхинда
Надхаһан набшас хиидэнэ.
Нахиюу Европын тахимда
Нахуурай хамхуул
шиилдэнэ.
«Сагаан байшантай»
үүдэндэ
Самнаһан хиитэй
зүжэгшын
Сабдаг онгонынь хүдэлдэн,
Сайр «Першингнүүд»
пэгшын,
Алтан дэлхэй Юртэмсэдэ
Аюулай дохёо бэлдэнэ:
Амитан зоной
этигэмжэдэ
Аймшагтай эсэс бэлдэнэ.
Жомбогор залай тэгэндэ
Жэгэндээрһэн «зүжэгшэд»
Жэн торгон тэнгэридэ
Жэбэ бү халдааг
жэрхэмшэг!

ЖЭМЭСТЭ МОДО УРГУУЛХА ГЭЭ ҺАА...

Жэмэстэ модо ургуулха гээ һаа,
Жэгүүртэ шубуу жэргээхэ гээ һаа,
Жэлбэтэ Одо дэгдээхэ гээ һаа,
Жэрьеэтэ хүгжэм зэдэлүүлхэ гээ һаа,—
Ухаан эрдэм хэрэгтэй,
Оньһон зэмсэг хэрэгтэй,
Уран гарнууд хэрэгтэй,
Оюун бэлиг хэрэгтэй.

Жэмэстэ модо отолхо гээ һаа,
Жэгүүртэ шубуу хюдаха гээ һаа,
Жэлбэтэ Одо унагааха гээ һаа,
Жэрьеэтэ хүгжэм хатааха гээ һаа,—
Мунхаг тархил хэрэгтэй,
Мохоо һүхэл хэрэгтэй,
Мунаид гар лэ хэрэгтэй,
Муухай һанаан лэ хэрэгтэй.
Жэмэстэ модонһоо үлүү һайн,
Жэгүүртэ шубуунһаа шуумар һайн,
Жэлбэтэ Одонһоо хурдан һайн,
Жэрьеэтэ хүгжэмһөө гоё һайн
Амидарал байгаалида байхагүй,
Ажа жаргалшье олдохогүй!

Хэндэ тээд ухаан бодол бииб?
Хэндэ тээд мунхаг тархи бииб?!

ОРЁО ОПЕРАЦИ ХЭГДЭБЭ

Нюдэнэй микрохирургиин Бүхэроссиин институдай ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ В. К. Зуевай хүтэлбэри доро бүлэг врачнууд республикадамнай анхан нэгэтэшье хэгдэжэ үзэгдөөгүй орёо нарин операци нюдэндэ хэбэ.

Энэ институт гансашье СССР соо бэшэ, харин бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ болоһоор үниинэй. СССР-эй АМН-нэй гэшүүн-корреспондент Святослав Николаевич Федоров институдые хүтэлбэрилдэг. Нюдэнэй наада талын тунгалаг һаруул хубиин һүлэмхи будэхи болоо һаань, пластмассай онсо сортнуудай бүридэлэй зүйл орондонь табиха шухаг операцинууд түс институдта үнгэргэгдэдэг байха юм.

Нюдэнэйнгөө хараа алдаһан хүнүүдые аргалан эмшэлжэ, алтан дэлхэй хаража ябаха аргыень олгохо гэээшэ айхабтар бэрхэтэй гэээшэ. Эрдэм, техникын һүүлэй үеын түйлалтануудта түшэглэн онсолбол, лазер, ЭВМ болон алмазна хэрэгсэлнүүдые хэрэглэн, микроскоп доро иимэ орёо операцинууд хэгдэдэг гэээшэ.

Институдай хүдэлмэри тухай, тэндэ хэгдэдэг операцинууд тухай Буряадай офтальмологуудта фильмүүд, слайдууд харуулагдаа, лекцинүүд уншагдаа. Институдай мэргэжэлтэд тусхай бригаданууды бүридхэжэ, саг үргэлжэ Россиин олон ондоо хизаар болон областьнуудта хүрэжэ байдаг.

Энэ институдтай харилсаа холбоон саашадаашье ураг шатай хүгжэхэ аабза гэһэн найдалаа элирхэйлэе.

В. МОГЗОЕВ,
врач.

Таабари

Тала губиин баялиг
Табан үнгын эрдэни.
(Табан хушуун мал).

Шоно бэшэ аад,
хүхэ боро жүһэтэй,
Шандаган бэшэ аад,
томо ута шэхэтэй.
(Элжэгэн)

Хүсэниинь эбэртээ
Сухалынь нюргандаа.
(Буха).

Хүнэй нүхэр гэгдэһэн
Халуун хушуутын түрүү.
(Морин).

Тэнэгэйнгээ ехэдэ,
Тархяараа наншалдааша.
(Хуса).

Хүл утатай, хүзүү
богонитой
Хүрэг гоё бэетэй амитан.
(Унаган).

Хүнэй гараар тэнжээшэ,
Хаяг ехэтэ зулзаган.
(Ботогон).

Гүйлдэжэ эсэдэггүй
гүлмэрнүүд,
Урилдажа сададаггүй
уймарнууд.
(Хурьгад).

Б. ДАРЖАЙНАЙ
суглуулбари.

ЮУНДЭ ИИГЭЖЭ ХЭЛЭДЭГБИБДИ?

«АМАНДАА УҺА БАЛГААД...»

Хэн нэгэнэй мүртэй юумэ дуугаржа үгэнгүй һуугаа һаа, бидэ абаһаар лэ:

— Дуугарыш! Юугээ амандаа уһа балгаад һуугаабши? — гэдэг ха юмбибди.

Нэгэтэ минии нагса эгэшэ түрэлэйнгөө айлда хүрөөд ерэхэдээ, иигэжэ хэлээ агша һэн:

— Хүгшэниинь хөөрүү хүхюу хүн байна. Хэлээ амандаа хэнэгүй —үгэлнэ. Үбгэниинь амандаа уһа балгаад һууна һэн даа...

«Хэлээ амандаа хэнэгүй» гэһэн холбоо үгэнүүд «аниргүй байнагүй» гэһэн удхатай, образно үгүүлэл гэээшэ aаб даа. «Харин амандаа уһа балгаад» һууха гэһэн фразеологическа холбоо үгүүлэл хадаа дуугарнагүй гэһэн удхатай гэжэ ойлгосотой бэзэ. Эдэ үгүүлэлнүүдэй анхан мүндэлһэн үдэрые хэлэ, бэшэгэй түүхэдэ хэншье тэмдэглээгүй юм бэзэ. Олон соо үлүү гаратараа үгэлдэг, зониие хашараадаг хүнһөө залхуураад, хурса хэлэтэй нэгэн:

— Ши амандаа уһа балгаад һуул даа, — гэһэншье байжа болоо. Хүлеэгдээгүй хурсаар хэлэгдэһэн үгүүлэл, мэдүүлэл энеэдэ наада үүдхэжэ, зоной ухаанда бүхөөр хадуугдажа, аман үгэ дамжан, олоной дунда дэлгэрһэн байгаа аалам гэжэ таамаглахаһаа ондоо үндэһэн манда байхагүй.

Харин «хэлээ амандаа хэнэгүй» гэһэн үгүүлэл ганса нэгэн хүнэй хэлэһэн бэшэ, харин буряад хэлэндэ яһала хэрэглэгдэдэг юм байна гэжэ ажаглагдаа һэн. Ямаршье үгэ хэлэхэдэ, хүнэй хэлэн хүдэлдэг гэээшэ aаб даа. Хэлэн гэээшэ абяанай бүридэлдэ хабаададаг шухала органуудай нэгэн гэжэ эрдэмтэд үнинэй тодоруулаһай ха юм. Гэхэ зуура үгэ хэлэхэдээ, хэлэнэйнгээ хүдэлэлсэхые урданай буряадууд ажаглаагүй байгаа гэхэ гүбди. Ажаглаһан байгаа бэзэ. Хурса һонор ухаатай хүнүүд арад зоноймнай дунда алил олон байһан шуу. Тиимэһээ үгэ хэлэхэдэ, хэлэн хүдэлнэ, анигүй байбал, огто хүдэлнэгүй гэжэ ажаглаа гэе. Тиигээд лэ баһал үлүү гарама үгэнсэр нэгэнээ болюулха һанаатай:

— Хэлээ амандаа хэлиш! —гэжэрхёо аалам даа.

«ХОРМОЙГОО ШУУНХАЙБДИ»

1967—1968 онуудай үбэлжэлгын хаһа гэээшэ һэн ха. Яруунын районой Яруунын совхозой Бадмаевтан хонишонойдо хүрэгдөө һэн. Өөрөө Цыдып Бадмаевич хонидойнгоо түлые һайнаар абахаар шиидэһэн тухайдаа хэлэхэдээ, иигэжэ мэдүүлээ бэлэй:

— Ниигээд лэ хурьгаднай адхаржа эхилхэ даа. Тээд бидэшье хормойгоо шуунхай гэээшэбди.

«Хормойгоо шууха» гэһэн фразеологическа үгүүлэл буряад хэлэндэ ниилээд дэлгэрэнги юм.

Тэрэнэй үг удхань юунһээ эхитэйб?

Урданай буряадай хубсаһан, тодорхойлбол, эрэшүүлэй, эмэгтэйшүүлэй үбэлшье, зуншье үмдэдэг дэгэлнүүд, тэрлигүүд ута хормойтой байһан гэжэ мэдээжэ. Шуумараар ажал хэхээ гү, али ябагалхаяа һанабал, илангаяа эрэшүүл дэгэлэйнгээ хормойе шуужа бүһэдөө хабшуулдаг байгаа.

Гэбэшье «Хормой шууха» гэһэн тодорхой үйлэ харуулһан үгүүлэл шэлжэһэн удха оложо, хүнэй алибаа юумэндэ бэлэн болоод байһые харуулжа эхилээ гэээшэ aаб даа.

Гэхэ мэтээр түрэл хэлэнэйнгээ энэ мэтын үзэгдэлнүүдые шэнжэлхэдэ, ехэ һонин байгша.

Ц. ДОНДОГОЙ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Зүрхэнэйнгөө халуун охине..» — Б. Кизиловэй статья. «Жэлэй түгэсхэлдэ— эршэтэ ажал» — суглуулбари. Бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй ябаса» — суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһанда. Партийна ажабайдал: тоосоон ба һунгалта. «Баргажанай үзэглэлнүүд» — Л. Неретинагай статья. «Түйлаһанаараа һанаагаа амархагүй» — Л. Цыбиковагай статья. «Шүүмжэлхы шэнжэтэйгээр» — М. Хенгыхеновэй статья. Табан жэлэй түрүүшүүл. «Алдар сүү ажалаар олдохо»— В. Багоннной статья. «Экономическа ажал хүдэлмэреэ наринжуулха» — А. Кушнаревой мэдээсэл.

Гурбадахи хуудаһанда. Бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй ябаса тухай редакциин хүдэлмэрилэгшэдэй материалнуудаар бүридхэгдэһэн тусхай хуудаһан.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Редакцида болоһон уулзалга. «Зүрхэ сэдьхэлэйнгээ дулаас...» — А. Праведниковай корреспонденци. Хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд. Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд.

ТАСС-ай фотохроникоор ерэһэн энэ зурагые харахадаа, малша буряад хүн заатагүй һонирхохо байха. Юуб гэхэдэ, урданай буряадууд үхибүүдэйнгээ үлгыһөө гарамсаар шахуу мори унуулжа һургадаг байһан юм гэхэ.

Энээхэн зураг дээрэхи Донна Грэнвуд (Итали) дэлхэй дээрэ мори урилдаанда хабаадагшад соо эгээл эдирхэниинь болоно. Энэ басаган оройдоол хоёртой. Анха түрүүн долоон неделитэй байхадань, басагаяа мориндо мордуулһан тухайдаа түрэлхидынь хөөрэдэг. Нялха үхибүүн мориндо мордоходоо, оройдоо айгаагүй юм гэнэ.

Оройдоо хоёртойшье һаа, Донна 56 дахин урилдаанда хабаадажа, 8 дахин шанда хүртэжэ үрдинхэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Донна Грэнвуд пони үүлтэрэй Сэнди гэжэ моринтоёо байна.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора — 2-62-62 отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-61, 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81 корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95 отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина 35. Н-01732. Заказ № 289. Индекс 04649.